

Acta Medica Christiana

Spravodaj zväzu kresťanských lekárov a zdravotníkov
Ročník 4. 1997 Číslo 2 - 3

Obsah

✓ Ohlasovanie Evanjelia života	
<i>Ján Pavol II.</i>	1
✓ Príspevky a materiály	2
- O našej slovenskej (kresťansko-kato- lickej) zodpovednosti <i>J. Bielik</i>	2
✓ Etický kódex zdravotníckych pracovníkov	5
- Súhlas informovaného pacienta	5
- Výskum a experimentovanie	6
- Darovanie a transplantácia ľudských orgánov	8
✓ Donum Vitae	11
GAUDIUM ET SPES	
Po tridsiatich rokoch, Loreto '95	
- Manželstvo a rodina v pápežskom magistériu po II. vatikánskom koncile <i>T. a R. Padilha</i>	12
- Kultúra života a kultúra smrti <i>A. L. Trujillo</i>	18
- "Modi" Pavla VI <i>F. G. Hellin</i>	20
- Rodina: škola ľudskosti <i>M. Camisasca</i> ..	24
- <i>Gaudium et spes</i> a bioetika <i>W. Osswald</i> ..	26
- Od <i>Gaudium et spes</i> k Evanjeliu života <i>C. Casini</i>	27
✓ Informácie	30
- Slovenská spoločnosť pre rodinu a zodpovedné rodičovstvo <i>T. Lencová, J. Glasa</i>	30
- Starúča Čína ohrozuje samu seba <i>J. Tobiáš</i>	31
- Konferencia a snem ZKLZ, Trenčín, 29. 11. 1997	32
- Konferencia "Úcta k životu a jeho právna ochrana"	32

Úvodom

OHLASOVANIE EVANJELIA ŽIVOTA

"Vďačnosť a radosť z nezmerateľnej dôstojnosti človeka nás podnecuje, aby sme všetci mali účasť na tomto posolstve: "Čo sme videli a počuli, zvestujeme aj vám, aby ste aj vy mali spoločenstvo s nami" (1 Jn 1, 3). Je potrebné, aby sa *Evanjeliu života* dostalo k srdcu každého človeka, aby sme ho vložili do samého vnútra ľudskej vospolnosti.

Predovšetkým treba ohlasovať *jadro* tohto Evanjelia. Ono je ohlasovaním živého a blízkeho Boha, ktorý nás volá k hlbokému spoločenstvu s ním a otvára nás neklamnej nádeji na večný život; je potvrdením nenarušiteľného puťa medzi osobou, jej životom a jej telesnou stránkou; je predstavením ľudského života ako života vo vzťahu, ako Božieho daru, ovocia a znaku jeho lásky; je proklamovaním onoho mimoriadneho súvisu medzi Ježišom a každým človekom, ktorý nám umožňuje v každej ľudskej tvári spoznať tvár Krista; je poukázaním na to, že "úprimné sebadarovanie" je úlohou a miestom plnej realizácie vlastnej slobody.

Zároveň treba poukázať na všetky *dôsledky* tohto Evanjelia, ktoré možno zhrnúť takto: ľudský život, vzácny Boží dar, je posvätný a nenarušiteľný, čo osobitným spôsobom znamená, že je absolútne neprípustný umelý potrat a eutanázia; ľudský život nielenže nemožno zabíjať, ale treba ho láskyplnou starostlivosťou chrániť; život nachádza svoj zmysel v prijatej a darovanej láske, z ktorej sa rodí úplná pravda o ľudskej pohlavnosti a plodení; v tejto láske dostáva zmysel aj utrpenie a smrť a hoci zostávajú zahalené tajomstvom, môžu sa stať udalosťami spásy; úcta k životu si vyžaduje, aby veda a technika boli vždy podriadené človeku a jeho integrálnemu rozvoju; celá spoločnosť má rešpektovať, brániť a podporovať dôstojnosť každej ľudskej osoby, v každom okamihu a za akýchkoľvek podmienok jej života.”

Ján Pavol II

Encyklika "Evanjelium života", bod 80. - 81., SSV Trnava, 1995, 198 strán, s. 144 - 146.

Príspevky a materiály

O NAŠEJ SLOVENSKEJ (KREŠŤANSKO-KATOLÍCKEJ) ZODPOVEDNOSTI

Písať o zodpovednosti je zodpovedný úkon. Písať o zodpovednosti môže hocikto - zodpovedný človek i ľahčikár, laický náboženský aktivista i demagogický politik. Skutočná zodpovednosť je však vážnou vecou i témou. Trpíme na nedostatok zodpovednosti - i na nezodpovednosť "zodpovedných".

Kresťanstvo a zodpovednosť

Kresťanstvo - nepochybne i v katolíckej podobe, je zodpovednosťou. Božie prikázania a zásady sú zvyčajne vyjadrené jasnou a zrozumiteľnou rečou. (Boh chcel, aby mu rozumeli skutočne všetci - bez ohľadu na rasu, kultúru, intelekt.) Ich ľahké chápanie je pritom v akomsi paradoxnom protiklade s ich ťažkým až neprekonateľným napĺňaním. 'Deti a svätci to vedia, my nevieme, už sme veľkí' - dovolil som si použiť parafrázu z Rífusovej tvorby. Tak aspoň skúsme o tom pohovoriť...

Kresťanstvo je zodpovednosťou voči Bohu i voči ľuďom. Mala by to byť zrejme zodpovednosť lásky, ktorej cieľom je všeobecné dobro.

Všeobecné dobro sa naplňuje praxou, t.j. aktívnym správaním. Už sme poučení (viď napr. *Christifideles laici*, ai.), že katolík sa nielen môže, ale priam by sa mal angažovať vo veciach verejných. To je rovnako cenné ako pokorná modlitba smerujúca do nebies (a bez nej to tiež nepôjde). Katolík by mal byť teda angažovaný nielen v rodine, nielen vo farskom spoločenstve, ale i v správe už spomenutých vecí verejných. Práve angažovanosť v nich mu umožňuje plnšie prežitie viery ('ktorá je bez skutkov mŕtva').

Ako to vyzerá v praxi? Prax je skutočne nesmierne rozmanitý strom (voľne podľa Goetheho). So všetkými bohatými variáciami a premenami, ktoré prináša sám život. So všetkými výzvami a úlohami zodpovednosti.

Porozumieť realite a zodpovednosti

V prípade, že sa snažíme porozumieť, ako vlastne život funguje, musíme ho ohmatať, pozrieť, počuť, určiť ho v čase, v priestore, vo vývoji. V takomto prípade nám môžu pomôcť viaceré exaktné vedy a metódy - vypracované do detailov v "pro-

fánom” sektore. Užitočné sú napríklad analýza, manažment, psychológia riadenia, strategické plánovanie, ekonomika, informatika, personalistika a v neposlednom rade i politika.

Zodpovednosť zodpovedných predpokladá, že si zoči-voči skutočnosti budú počínať zodpovedne. To znamená, že využijú všetky možnosti, aby poznali skutočnosť a aby sa primerane závažnosti vecí a okolností správne rozhodovali. Aby svoje konanie opierali o zodpovedné posúdenie faktov a o primerané strategické i taktické úvahy, kontinuitu myslenia i konania, stanovenie priorít, následnosti krokov, dlhodobých i krátkodobých cieľov, konkrétnych výstupov - ako aj metód riadenia, motivácie a kontroly.

Poznanie skutočností

Analýzou našej konkrétnej skutočnosti môžeme napríklad zistiť, koľko kresťanských organizácií a organizovaných skupín pôsobí na Slovensku. Od politického subjektu cez farské spoločenstvá, iné zoskupenia, až po poslednú miniatúrnu nevládnú organizáciu. Môžeme sa pokúsiť o zistenie, aké majú ciele, aké zameranie, koľko majú členov, koľko rokov existujú, sú nezávislé alebo sa k niečomu priradujú, čo dosiahli v praxi, a podobne.

Aký spôsob riadenia (manažmentu) uplatňujú - spontánny, cielený, kolektívny, individualistický, miešaný? Aká je motivácia? Čo udržuje danú motiváciu? Je príslušná motivácia neodkloniteľná - alebo odkloniteľná?

Koľko organizácií, skupín a spoločenstiev pôsobí len v miestnych pomeroch, koľko prerastá regionálny rámec, koľko z nich má celoslovenskú pôsobnosť, koľko udržuje medzinárodné kontakty, s kým a v čom, koľko z daných kontaktov je aktívnych a koľko je pasívnych? Koľko cieľov je spoločných? Koľko cieľov sa viac-menej prekrýva? Aká je vzájomná informovanosť medzi organizáciami podobného zamerania?

Akú kvalifikáciu majú vedúce osobnosti daných skupín? Akú kvalifikáciu a schopnosti majú členovia skupín? Akú majú rozumovú a akčnú schopnosť? Aké výsledky?

Ktoré z analyzovaných organizácií a skupín sú viac významné z globálneho hľadiska a ktoré sú menej významné. Dokáže to posúdiť napríklad spoločný orgán? Dokáže takýto orgán vôbec ”byť ustanovený”?

Čo po analýze: Plánujeme?

Po týchto otázkach - a cca po 2 rokoch tvrdej práce sa budeme môcť pýtať, či sme stanovili správne krokovú postupnosť a v rámci strategického plánovania môžeme začať stanovovať priority v rámci poznanej situácie v spoločnosti a v Cirkvi: priority vecné, časové, významové. Po stanovení priorít by bolo vhodné spracovať rámcové úlohy. Potrebné je tiež určiť realistický časový plán. Stanovíť metódu vyhodnocovania výsledkov a spôsobu jej efektivity. Spracovať možnosti a spôsoby ovplyvnenia motivácie, udržania motivácie.

Je potrebné definovať ekonomické aspekty vzniku i existencie kresťanských organizácií a skupín. Umožniť modelové prenášanie skúseností a vypracovaných modulov. Formovať vybrané osobnosti, napomáhať ich profilácii, vytvárať osobnostné predpoklady na zastávanie definovaných funkcií. Zvážiť vytvorenie cielených väzieb, vedieť počítať s multiplikačným efektom. (Niekyd i negatívnym.)

Okrem určenia cieľov je dôležité vedieť si stanoviť prostriedky a spôsoby na ich dosiahnutie. Definovať pritom úlohu vlastnú, úlohy priamych i nepriamych zúčastnených, možné reakcie verejnosti, médií. Cvičiť sa v používaní pozitívnych nástrojov ovplyvňovania verejnej mienky. Učiť sa spracúvať projekty aktivít.

Nevieme o sebe?

Možno toto všetko sa už deje. V iných okruhoch, v iných sférach, s ľuďmi, ktorých nepoznáme. Niektorí pracujú rádovo len v zlomku percenta svojich skutočných možností a schopností, niektorým sa práca v danej oblasti stala druhou rodinou. Nachádzame sa v jednotlivých organizáciách a skupinách akoby výsledkom individuálno-spoločenského pohybu.

Spoločným znakom kvalitných aktivít (a výsledkov) je obraz veľkej vinice a malého počtu robotníkov. Chodia pritom medzi nami. Sila skupiny, kolektívu, spoločenstva sa musí zákonite presadiť. Organizáciou viacerých obdobne pôsobiacich momentov vzniká vždy synergický efekt. Vieme to využiť?

Prečo sa angažovať?

Čo je vlastne v danej chvíli dôležité? Čo je dôležité pre mňa? Čo pre ostatných? Čo pre Cirkev, čo pre prax - pre život. Dokážeme sa odovzdať viac? Dokážeme prijať myšlienku ešte väčšej obety v mene myšlienky väčšieho "zisku"? Dokážeme takúto myšlienku vôbec sformulovať? Pokúsime sa? Ešte dnes? - V tomto tisícročí? - Ako program pre budúce tisícročie? ... alebo je situácia vhodná skôr na odloženie na neskôr a ešte na neskôr. Urobí niekto prvý krok? A ak ho urobí - urobíme ho aj my?

Prečo práve ja...

Máme tisíce variácií v našom živote. Práca, iné záujmy, koníčky, šport, spoločenská angažovanosť. Navzájom sa prekrývajú. Otázkou je, nakoľko vznikajú spontánne, nakoľko vyjadrujú naše prirodzené rozvrstvenie hodnôt, nakoľko vyjadrujú časovú nadväznosť a začleňovanie do našich osobných režimov. Otázkou je, či stupeň kresťanskej, resp. katolíckej angažovanosti vyjadruje jej prirodzený stupeň, či nemá jednoducho smolu, že zaklopala na dvere neskôr, či nie je obrazom možného ochudobnenia o iné životné dobré. Otázkou je, či sme si stihli položiť otázku vlastnej miery zodpovednosti z hľadiska širšej perspektívy obsahovej i časovej, z hľadiska logiky, z hľadiska pokory pred životom, pred Božím zámerom.

Nestratiť smer - nájsť svoju tvár

Možno som nevolil vždy správne slová, správne spojenia. Možno som nebol schopný odhaliť všetky náležitosti potrebné k správnenému posúdeniu vecí a javov. Snažil som sa však uvažovať v určitých súvislostiach, na ktoré nie je vždy čas a ktoré si nie vždy uvedomujeme. Snažil som sa vidieť i seba samého na pozadí celého obrazu. Poslednú myšlienku si preto dovoľm vypožičať od amerického beatnického básnika - použijem ju v aktuálnej parafráze: "Akí sme vlastne, aké je Slovensko? Svoju vlastnú tvár sme uvideli v (odraze) obluku."

(Titulky redakcia.)

MUDr. Ján Bielik, CSc.

Etický kódex zdravotníckych pracovníkov

V minulých číslach nášho časopisu sme Vás už informovali, že v roku 1995 publikovala Pápežská rada pre pastoračiu medzi zdravotníckymi pracovníkmi závažný dokument - "Chartu pracovníkov v zdravotníctve". Ide o deontologický kódex zdravotníckych pracovníkov, ktorý zodpovedá súčasnému stavu vývoja medicíny a zdravotníctva vo svete a vo svetle Evanjelia a s príspevom Učiteľského úradu Cirkvi prináša presné a spoľahlivé odpovede na najdôležitejšie etické otázky a problémy zdravotníckej praxe. Vzhľadom na závažnosť tohto dokumentu, ktorého oficiálny úplný slovenský preklad sa pripravuje, ako aj na aktuálne diskusie o niektorých etických problémoch medicíny a zdravotníctva v slovenských médiách, rozhodli sme sa uverejniť na tomto mieste s predstihom niektoré výňatky z plného textu kódexu (vrátane odvolávok a poznámok pod čiarou).

Súhlas informovaného pacienta

72. K lekárskeму zákroku na chorom musí mať zdravotnícky pracovník jeho výslovný alebo tichý súhlas.

"Nemá totiž voči pacientovi nejaké oddelené a nezávislé právo. Obvykle môže jednať iba vtedy, ak ho pacient vyslovene alebo implicitne (priamo alebo nepriamo) poverí."¹⁵⁹ Bez tohto poverenia si prisudzuje svojvoľnú moc¹⁶⁰.

Okrem toho zdravotnícky vzťah je ľudský vzťah: dialogický, nie predmetný. Pacient "nie je nejaký bezmenný jedinec", na ktorom sa uplatňujú lekárske poznatky, ale "zodpovedná osoba, ktorá musí byť vyzvaná, aby sa podieľala na zlepšení vlastného zdravia a na dosiahnutí uzdravenia. Musí byť uvedený do stavu, v ktorom môže osobne rozhodovať a nemusí len znášať dôsledky rozhodnutí a voľby druhých"¹⁶¹.

Aby sa chorý rozhodol s plným vedomím a úplne slobodne, musí byť dôkladne informovaný o svojej chorobe i o terapeutických možnostiach, s rizikami, ťažkosťami a následkami, ktoré so sebou nesú.¹⁶² To znamená, že od pacienta je nutné vyžadovať súhlas na základe dôkladných informácií.

73. Čo sa týka *predpokladaného súhlasu*, je treba rozlišovať medzi pacientom, ktorý je schopný chápať a chcieť a toho, ktorý toho nie je schopný.

Pri prvom nestačí len predpokladať súhlas: ten musí byť určitý a výslovný.

Pri druhom naopak zdravotnícky pracovník môže a v krajných situáciách musí predpokladať súhlas s terapeutickými zákrokmi, ktoré podľa vedomostí a svedomia považuje za nutné vykonať. V prípade dočasnej straty vedomia a vôle potom podľa *zásady terapeutického zverenia sa*, totiž podľa pôvodnej dôvery, s ktorou sa pacient zveril jeho rukám. V prípade trvalej straty vedomia a vôle podľa *zásady zodpovednosti za starostlivosť o zdravie*, ktorá zaväzuje zdravotníckeho pracovníka, aby sa ujal starostlivosti o pacienta.

74. Rodinní príslušníci majú byť nielen informovaní o bežných terapiách, ale tiež zahrnutí do rozhodovania o mimoriadnych a voliteľných terapiách.

Výskum a experimentovanie

75. Terapeutická činnosť je schopná stále účinnejšie zasahovať v prospech zdravia a je sama osebe otvorená preskúvaniu nových možností. Tie sú výsledkom stálej a progresívnej výskumnej a experimentálnej činnosti, ktorá tak smeruje k dosiahnutiu nových zdravotníckych vymoženosti.

Postupovať cestou bádania a experimentovania patrí k zákonitostiam každej aplikovanej vedy: vedecký pokrok je s tým štruktúrne spojený. Biolekárske vedy a ich rozvoj sa tejto zákonitosti nevyhnú. Pôsobia však na zvláštnom poli uplatnenia a pozorovania, ktorým je život ľudskej osoby.

Tá je potom pre svoju zvláštnu dôstojnosť predmetom skúmania a klinického experimentovania s výhradami, ktoré prináležia bytosti s hodnotou subjektu, a nie predmetu. Preto neprináleží biolekárskym vedám rovnaká sloboda bádania, akú používajú vedy zaoberajúce sa vecami. "Etická norma, majúca základ v rešpektovaní osoby, musí osvetľovať a usporiadať tak fázu výskumu, ako aj uplatňovanie výsledkov, ktoré boli pri výskume dosiahnuté."¹⁶³

76. Etická norma vo fáze lekárskeho výskumu vyžaduje, aby bol zameraný "na podporovanie ľudského blaha"¹⁶⁴. Akékoľvek bádanie, ktoré odporuje ozajstnému dobru osoby, je nemorálne. Investovať do neho energiu a zdroje odporuje humánnemu účelu vedy a jej pokroku.¹⁶⁵

Vo fáze *experimentovania*, alebo overovania výsledkov nejakého výskumu na človekovi, vyžaduje dobro osoby, chránené etickou normou, aby boli rešpektované predchádzajúce podmienky podstatne spojené so súhlasom a s rizikom.

77. Predovšetkým ide o *súhlas pacienta*. Ten "musí byť informovaný o experimentovaní, o jeho celi a jeho eventúálnom riziku, aby tak mohol dať alebo odmietnuť svoj súhlas s plným vedomím a slobodou. Lekár totiž má nad pacientom iba takú moc a také práva, aké mu pacient udelí."¹⁶⁶

Takýto súhlas môže byť predpokladaný, keď je to v prospech samého pacienta a ak ide o terapeutické experimentovanie.

78. Na druhom mieste je *faktor rizika*. Každé experimentovanie samo osebe nesie so sebou riziko. Tým "nemožno požadovať, aby sa vylúčilo akékoľvek nebezpečenstvo a každé riziko. Presahuje to ľudské možnosti, ochromilo by to každé vážne vedecké bádanie a veľmi často by to uškodilo pacientovi... Existuje však stupeň nebezpečenstva, ktorý morálka nemôže pripustiť."¹⁶⁷

Ľudský subjekt totiž nesmie byť vystavený riziku rovnakým spôsobom ako bytie nižšieho rádu. Existuje preto hranica, za ktorou sa riziko stáva ľudsky neprijateľné. Táto hranica je vyznačená nedotknuteľným dobrom osoby, ktoré zakazuje "uviesť do nebezpečenstva jej život, jej vyrovnanosť, jej zdravie alebo zhoršiť jej chorobu"¹⁶⁸.

79. Experimentovanie sa nemôže začať a zovšeobecniť bez vykonania všetkých opatrení, ktoré majú zaručiť neškodnosť zákroku a zmiernenie rizika. Základná predklinická fáza, prísne overená, musí poskytnúť čo najrozsiahljšiu dokumentáciu a najbezpečnejšie farmako-toxikologické záruky i operačnú bezpečnosť.¹⁶⁹

Ak je na získanie takýchto uistení užitočné a nutné *experimentovať* s novými liek-

mi a novými technikami, má sa to najprv uskutočňovať *na zvieratách*, a nie hneď na človekovi. "Je isté, že zvieratá sú na službu človekovi, preto môže byť predmetom experimentovania, napriek tomu sa s ním musí zachádzať ako s Božím tvorom, určeným na to, aby spolupracoval na dobro človeka, nie však na zneužívanie."¹⁷⁰ Z toho vyplýva, že každý pokus "sa musí konať pri rešpektovaní zvieratá a nespôsobovať mu zbytočné utrpenie"¹⁷¹.

Po obdržaní týchto záruk musia pokusy na človeka v klinickej praxi zodpovedať zásade *primeraného rizika* alebo patričnej úmernosti medzi výhodami a predvídateľným rizikom. Je tu treba rozlišovať medzi pokusmi na chorej osobe s terapeutickým cieľom a na zdravej osobe s vedeckým a humanitárnym cieľom.

80. Pri *pokusoch na chorej osobe* je treba dosiahnuť patričnú úmernosť na základe stavu chorého a predvídateľných účinkov liekov alebo pokusných prostriedkov. Preto percento rizika, ktoré je u jedného chorého primerané, a teda oprávnené, môže byť neprimerané pre druhého.

Platí zásada - už vyhlásená - že "ak chýbajú iné lieky, je dovolené uchýliť sa so súhlasom chorého k prostriedkom, ktoré poskytuje najvyspelejšia lekárska veda, aj keď sú ešte v pokusnom štádiu a nie sú úplne bez rizika. Ak ich prijme, môže chorý tiež dať príklad veľkodušnosti pre dobro ľudstva."¹⁷² Pri nasadzovaní nových, ešte pokusných terapií... stále spojených s vysokým percentom rizika je však treba vždy mať "veľkú úctu k pacientovi"¹⁷³.

V beznádejných prípadoch - keď je chorý stratený, ak sa nezakročí a ak existuje liek, prostriedok alebo operácia, ktoré majú ešte šancu na úspech, bez toho, že by sme vylúčili akékoľvek nebezpečenstvo - samozrejme správna a rozvážna duchaprítomnosť pripúšťa, aby lekár s výslovným alebo tichým súhlasom pacienta pristúpil k nasadeniu takejto liečby."¹⁷⁴

81. *Klinický pokus* možno vykonávať aj u *zdravej osoby*, ktorá sa dobrovoľne ponúka, "aby svojou iniciatívou prispela k pokroku lekárstva, a tým k dobru spoločnosti". V tomto prípade, "pri zachovaní vlastnej podstatnej integrity, môže osoba oprávnené vziať na seba časť rizika"¹⁷⁵.

To je ospravedlnené ľudskou a kresťanskou solidaritou, ktorá pripája k tomuto prejavu úmysel: "Dať niečo zo seba, v rámci hraníc vytyčených mravnou normou, môže byť svedectvom veľmi záslužnej lásky a príležitosťou k tak významnému duchovnému rastu, že môže vyrovnáť riziko prípadného nepodstatného telesného postihnutia."¹⁷⁶ Rozhodne sa vždy musia prerušiť pokusy, ak by výsledky nezodpovedali nádejám do nich vkladajúcim.

82. Pretože sa ľudskému jedincovi v prenatalnej fáze musí priznávať dôstojnosť ľudskej osoby, je treba výskumy a pokusy na embryách a ľudských plodoch podriaďiť etickým normám, ktoré platia pre už narodené dieťa a pre každý ľudský subjekt.

Najmä *skúmanie* alebo pozorovanie nejakého javu v tehotenstve možno pripustiť len vtedy, keď "existuje mravná istota, že sa neuškodí životu ani integrite rodiaceho sa dieťaťa a matky, a za podmienky, že rodičia dali svoj súhlas"¹⁷⁷.

Naopak je možné robiť *pokusy* s jasne terapeutickými cieľmi, ak nie sú možné iné procedúry. "Žiadny dôvod, aj sám o sebe vznešený, ako predpoklad, že to bude užitočné pre vedu, pre iné ľudské bytosti alebo pre spoločnosť, vôbec nemôže

ospravedlniť pokusy na embryách alebo živých ľudských plodoch, majúcich či nemajúcich schopnosť žiť v materskom lone alebo mimo neho. Informovaný súhlas, normálne požadovaný pre klinické pokusy na dospelom, nemôžu dať rodičia, ktorí nesmú svojvoľne nakladať ani s fyzickou integritou, ani s životom dieťaťa, ktoré sa má ešte len narodiť. Pokusy na embryách alebo plodoch vždy so sebou nesú riziko, ba mnohokrát sa dá predpokladať isté poškodenie ich fyzickej integrity alebo priamo ich smrť. Používať ľudské embryo alebo plod ako predmet alebo nástroj pokusov je zločinom proti jeho dôstojnosti ľudskej bytosti." Úplne mimoriadnym spôsobom odporuje ľudskej dôstojnosti "prax udržiavať pri živote ľudské embryá, v materskom lone alebo v skúmavke, z pokusných alebo obchodných dôvodov"¹⁷⁸.

Darovanie a transplantácia ľudských orgánov

83. Pokrok a rozšírenie transplantáčného lekárstva a chirurgie dnes umožňuje liečenie a uzdravenie mnohých chorých, ktorí až donedávna mohli iba čakať na smrť alebo v lepšom prípade na bolestnú a obmedzenú existenciu.¹⁷⁹ Táto "služba životu"¹⁸⁰, ktorou sa takto stáva darovanie a transplantácia orgánov, vytyčuje mravnú hodnotu a oprávňuje lekársku prax. Je však treba rešpektovať niektoré podmienky, týkajúce sa podstatne darcu i darovaných a transplantovaných orgánov. Každá transplantácia orgánu alebo ľudského tkaniva vyžaduje odňatie, ktoré určitým spôsobom zmenší telesnú integritu darcu.

84. *Autoplastické transplantácie*, pri ktorých k odňatiu a implantácii dochádza u tej istej osoby, sú oprávnené zo zásady totality, podľa ktorej je možné nakladať s jednou časťou pre celkové dobro organizmu.

85. *Homoplastické transplantácie*, pri ktorých je odňatie vykonané u jednotlivca rovnakého druhu, ako je príjemca, sú oprávnené zásadou solidarity, ktorá spája ľudské bytosti, a láskou, ktorá disponuje k daru trpiacim bratom.¹⁸¹ "S príchodom transplantácií orgánov, ktoré začali transfúziami krvi, človek našiel spôsob, ako ponúknuť časť seba, svojej krvi alebo svojho tela, aby druhí mohli ďalej žiť. Vďaka vede a odbornej kvalifikácii a obetavosti lekárov a zdravotníckych pracovníkov... vyvstávajú nové a úchvatné výzvy. Sme vyzývaní milovať bližneho novými spôsobmi, evanjeliovým výrazom: milovať "až do krajnosti" (Ján 13, 1), aj keď v určitých medziach, ktoré nemožno prekračovať, ktoré kladie sama ľudská prirodzenosť."¹⁸²

Odňatie orgánov pri homoplastických transplantáciách sa môže vykonať u živého darcu alebo u mŕtvolu.

86. V prvom prípade je odňatie oprávnené pod podmienkou, že ide o orgány, ktorých odňatie neprináša ťažké a nenapraviteľné zmrazenie darcu. "Osoba môže darovať len to, čoho sa môže zbaviť bez toho, že by vážne ohrozila svoj život alebo osobnú totožnosť alebo zo spravodlivého a primeraného dôvodu."¹⁸³

87. V druhom prípade už nestojíme pred živým človekom, ale pred mŕtvolou. Tú je vždy nutné rešpektovať ako ľudskú mŕtvolu, ktorá už ale nemá dôstojnosť subjektu a hodnotu cieľa živej osoby. "Mŕtvola nie je už vo vlastnom slova zmysle subjektom práva, pretože nemá osobnosť, ktorá jediná môže byť subjektom práva." A teda

“určiť ju pre užitočné veci, mravne nezávadné a taktiež vznešené” je rozhodnutie, ktoré “sa nemá odsudzovať, ale kladne ospravedlňovať”¹⁸⁴.

Je však treba mať istotu, že stojíme tvárou v tvár mŕtvoľe, aby sme sa vyhlí nebezpečenstvu, že odňatie orgánov vyvolalo alebo urýchlilo smrť. Odňatie orgánov z mŕtvoly je oprávnené až vtedy, keď sa s istotou konštatovala smrť darcu. Z toho vyplýva povinnosť “urobiť opatrenia, aby niekto nebol považovaný za mŕtvolu a nebolo s ním tak zaobchádzané, pokiaľ nebude patrične zistená smrť.”¹⁸⁵ K tomu, aby bola nejaká osoba považovaná za mŕtvolu, postačuje zistenie mozgovej smrti darcu, ktorá spočíva “v nezvratnom ukončení akejkoľvek mozgovej funkcie”. Keď je mozgová smrť spoľahlivo zistená, totiž po príslušných overeniach, je dovolené pristúpiť k odňatiu orgánov, ako i umelo nahradiť orgánové funkcie, aby sa orgány udržali pri živote pre transplantáciu.¹⁸⁶

88. Nie všetky orgány možno eticky darovať. Z transplantácie je vylúčený mozog a gonády (pohlavné žľazy), ktoré zaisťujú totožnosť osoby, respektive totožnosť osobnú a rozplodzováciu. Ide o orgány, v ktorých telo dostáva nezameniteľnú jedinečnosť osoby, ktorú má lekárstvo povinnosť chrániť.

89. Existujú tiež *heterologické transplantácie*, čiže transplantácie s orgánmi jedinca iného druhu ako je príjemca. “Nedá sa povedať, že každú transplantáciu tkaniva (biologicky možnú) medzi jednotlivcami rôznych druhov je nutné mravne odsúdiť, ale nie je pravda, že žiadna biologicky možná transplantácia nie je zakázaná a nemôže vyvolať námietky. Je treba rozlišovať podľa prípadov a vedieť, o aké orgány na transplantáciu ide. Transplantácie zvieracích pohlavných žliaz na človeka je nutné odmietnuť ako nemorálne, naopak transplantácia rohovky z iného ako ľudského organizmu by nevyvolala žiadny problém, pokiaľ by to bolo biologicky možné a účelné.”¹⁸⁷

Medzi heterologické transplantácie je zahrňované tiež zavedenie umelých orgánov, povolenosť ktorého je podmienená skutočným dobrodením pre osobu a rešpektovaním jej dôstojnosti.

90. Lekársky zákrok pri transplantácii “je neoddeliteľný od ľudského skutku darovania”.¹⁸⁸ Za živa i pri smrti musí byť na osobe, na ktorej sa prevádza odňatie orgánov, možné poznať, že je to darca, totiž ten, kto *dobrovoľne súhlasí* s odňatím.

Transplantácia predpokladá predchádzajúce, slobodné a vedomé rozhodnutie zo strany darcu alebo niekoho, kto ho právom zastupuje, obvykle najbližší príbuzní. “Je to rozhodnutie ponúknuť bez akejkoľvek náhrady časť niečieho tela pre blaho druhej osoby. V tomto zmysle lekárske zákroky transplantácie umožňujú darcovi úkon darovania, ten úprimný dar seba samého, ktorý vyjadruje naše podstatné povolanie k láske a k spoločstvu.”¹⁸⁹

Možnosť, ktorú poskytuje biolokársky pokrok, “premietnuť za hranice smrti svoje povolanie k láske”, má viesť osoby, “aby ponúkli za svojho života časť svojho tela, a táto ponuka sa stane efektívna len po smrti”. Je to “skutok veľkej lásky, tej lásky, ktorá dáva život za druhých”¹⁹⁰.

91. Zápisom do tejto darcovskej “ekonomickej” lásky nie je sám lekárske zákrok transplantácie, ba ani jednoduchá transfúzia krvi nie je “zákonom ako ktorýkoľvek iný. Nemôže byť oddelený od obeť darcu, od lásky, ktorá dáva život”¹⁹¹.

Tu sa stáva zdravotnícky pracovník "prostredníkom niečoho zvlášť významného, sebadarovania, vykonaného osobou - ba i po smrti - aby niekto druhý mohol žiť"¹⁹².

159. Pius XII., k lekárom Inštitútu Gregora Mendela, 24.11. 1957: AAS 49 (1957), 1031. **160.** "Nemožno robiť z chorého predmet rozhodnutí, ktoré neurobí sám alebo, ak ich nie je schopný urobiť, ktoré by nemohol schváliť. Osoba, hlavný zodpovedný činiteľ vlastného života, musí byť stredom akéhokoľvek pomocného zákroku: ostatní sú prítomní, aby jej pomáhali, nie aby ju nahrádzali." - Pápežská rada "Cor unum", Niektoré etické otázky týkajúce sa ťažko chorých a umierajúcich, 27. 7. 1981: Enchiridion Vaticanum, 7. Documenti officiali dilla Santa Sede 1980-1981. EDB, Bologna 1985, s. 1137, č. 2. 1. 2. **161.** Porov. Ján Pavol II., k Svetovému kongresu katolíckych lekárov, 3. 10. 1982: Insegnamenti V/3 (1982), 673, č. 4. **162.** Porov. Ján Pavol II., k účastníkom dvoch kongresov - Talianskej lekárskej spoločnosti a Talianskej spoločnosti všeobecnej chirurgie, 27. 10. 1980: Insegnamenti III/2 (1980), 1008-1009, č. 5. **163.** Ján Pavol II., k reprezentantom Talianskej lekárskej spoločnosti a Talianskej spoločnosti všeobecnej chirurgie, 27. 10. 1980: Insegnamenti III/2 (1980), 1008, č. 3. **164.** Ján Pavol II., k účastníkom kongresu o rakovine, 26. 4. 1986: Insegnamenti IX/1 (1986), 1152-1153. **165.** Porov. Ján Pavol II., k vedcom a zdravotníckym pracovníkom, 12. 11. 1987: Insegnamenti, X/3 (1987), 1086-1087, č. 4. "Je treba pripomenúť i niektoré neoprávnené a nepodložené výklady vedeckého bádania v antropologickej oblasti. Z veľkej rôznosti zvykov, obyčajov a inštitúcií v celom ľudstve vyvodzujú závery, ktoré sice vo všetkých prípadoch nepopierajú univerzálne ľudské hodnoty, ale napriek tomu dospievajú k relatívnemu chápaniu morálky" - Ján Pavol II., enc. Veritatis splendor, č. 33. **166.** Ján Pavol II., k účastníkom dvoch kongresov - Talianskej lekárskej spoločnosti a Talianskej spoločnosti všeobecnej chirurgie, 27. 10. 1980: Insegnamenti III/2 (1980), 1009, č. 5. **167.** Pius XII., k členom I. medzinárodného kongresu histopatológie nervového systému, 14. 9. 1952: AAS (1952), 788. **168.** Ján Pavol II., k jednej konferencii o liekoch konanej v synodnej aule, 24. 10. 1986: Insegnamenti IX/2 (1986), 1183, porov. k účastníkom chirurgického kongresu, 19. 2. 1987: Insegnamenti X/1 (1987), 376, č. 4. "Bádanie alebo pokusy na ľudskej bytosti nemôžu oprávňovať k zákroku, ktoré sú samy o sebe proti dôstojnosti osôb a proti mravnému zákonu. Prípadný súhlas jednotlivcov takéto zákroky neospravedlňuje. Pokusy na ľudskej bytosti nie sú mravne oprávnené, ak je nimi vystavená neprimeraným či odvrátiteľným nebezpečenstvám života alebo telesnej a duševnej integrity (celistvosti)" - Katechizmus, 2295. **169.** Porov. Ján Pavol II., k účastníkom dvoch kongresov - lekárskeho a chirurgického, 27. 10. 1980: Insegnamenti III/2 (1980), 1008-1009, č. 5., k účastníkom študijného kurzu o ľudských prelekúmiách, 15. 11. 1985: Insegnamenti VIII/2 (1985), 1265, č. 5. **170.** Ján Pavol II., k účastníkom zasadania Pápežskej akadémie vied, 23. 10. 1982: Insegnamenti, V/3 (1982), 897, č. 4. "Preto zmenšenie počtu pokusov na zvieratách, ktoré sa stávajú stále menej nevyhnutné, zodpovedá plánu a dobru celého stvorenia" - tamtiež. **171.** Porov. Ján Pavol II., ku konferencii o liekoch konanej v synodnej aule, 24. 10. 1986: Insegnamenti IX/2 (1986), 1183. **172.** Kongregácia pre náuku viery, Prehlásenie o eutanázii, 5. 5. 1980: AAS 72 (1980), 550. "Môže sa stať, v neistých prípadoch, keď zlyhali už známe prostriedky, že nová metóda, ešte nedostatočne vyskúšaná, poskytuje okrem veľmi nebezpečných prvkov i dobré vyhliadky na úspech. Ak dá chorý svoj súhlas, je nasadenie príslušného zákroku dovolené." - Pius XII., k účastníkom I. medzinárodného kongresu histopatológie nervového systému, 14. 9. 1952: AAS (1952), 788. **173.** Ján Pavol II., k účastníkom kurzu o ľudských prelekúmiách, 15. 11. 1985: Insegnamenti VIII/2 (1985), 1265, č. 5. **174.** Pius XII., k účastníkom zhromaždenia Svetovej lekárskej spoločnosti, 30. 9. 1954: Pius XII., Discorsi ai Medici, Roma 1960, s. 358. **175.** Porov. Ján Pavol II., k účastníkom dvoch kongresov - lekárskeho a chirurgického, 27. 10. 1980: Insegnamenti III/2 (1980), 1009, č. 5., **176.** Tamtiež. **177.** Kongregácia pre náuku viery, inštrukcie Donum vitae, 22. 2. 1987: AAS 80 (1988), 81-83. "Morálne hodnotenie potratu je treba vzťahnuť tiež na nové formy útokov na ľudské embryá, ktoré akokoľvek sledujú dobrý úmysel, predsa majú nutne za následok zabitie... Je treba prehlásiť, že používanie ľudských embryí a plodov ako predmetov vedeckého skúmania je zločinným porušením ich dôstojnosti ako ľudí, ktorí majú právo na rovnakú úctu, aká patrí každému už narodenému dieťaťu a každej ľudskej osobe" - Ján Pavol II., enc. Evangelium vitae, 63. **178.** Kongregácia pre náuku o viere, inštrukcie Donum vitae, 22. 2. 1987: AAS 80 (1988), 81-83. "Odsudzujem úplne výslovným a formálnym spôsobom pokusnú manipuláciu vykonávanú na ľudskom embryu, pretože ľudská bytosť, od chvíle počatia až do smrti, nesmie byť zo žiadneho dôvodu zneužívaná" - Ján Pavol II., k účastníkom zasadania Pápežskej akadémie vied, 25. 10. 1982: AAS 75 (1983), 37. "Úcta k dôstojnosti ľudskej bytosti vylučuje akúkoľvek pokusnú manipuláciu alebo zneužitie embrya" - Apoštolská stolica, Charta

práv rodiny, 4/b: OssRom, 25. 11. 1983. **179.** Porov. Ján Pavol II., k účastníkom I. medzinárodného kongresu o transplantácii orgánov, 20. 6. 1991: Insegnamenti XVI/1 (1991), 1710. **180.** Kongregácia pre náuku o viere, inštrukcie Donum vitae, 22. 2. 1987: AAS 80 (1988), 81-83. "Transplantácia orgánov nie je mravne prijateľná, ak darca alebo jeho blízke, k tomu oprávnené osoby nedali jasný súhlas. Transplantácia orgánov je v zhode s mravným zákonom a môže byť záslužná, ak telesné a duševné škody a nebezpečenstvá, ktorým sa vystavuje darca, sú primerané dobru, o ktoré sa usiluje príjemca. Je mravne nepripustné spôsobíť priamo invalidné zmrazenie alebo smrť ľudskej bytosti, aby sa tým prípadne len oddialilo úmrtie iných osôb" - Katechizmus, 2296. **181.** Porov. Pius XII., k delegátom Talianskeho združenia darcov rohovky a Talianskeho zväzu nevidiacich, 14. 5. 1956: AAS 48 (1956), 464-465, Ján Pavol II., k účastníkom I. medzinárodného kongresu o transplantácii orgánov, 20. 6. 1991: Insegnamenti XVI/1 (1991), 1711-1712, č. 4. **182.** Ján Pavol II., k účastníkom I. medzinárodného kongresu o transplantácii orgánov, 20. 6. 1991: Insegnamenti XVI/1 (1991), 1711. **183.** Tamtiež, 1712, č. 4. **184.** Porov. Pius XII., k delegátom Talianskeho združenia darcov rohovky a Talianskeho zväzu nevidiacich, 14. 5. 1956: AAS 48 (1956), 462-464. **185.** Tamtiež, 466-467. **186.** Porov. Pápežská akadémia vied, Prehlásenie o umelom predĺžení života a presnom určení okamihu smrti, 21. 10. 1985, č. 1, 3. **187.** Porov. Pius XII., k delegátom Talianskeho združenia darcov rohovky a Talianskeho zväzu nevidiacich, 14. 5. 1956: AAS 48 (1956), 460. **188.** Ján Pavol II., k účastníkom I. medzinárodného kongresu o transplantácii orgánov, 20. 6. 1991: Insegnamenti XVI/1 (1991), 1711, č. 3. **189.** Tamtiež, porov. Pius XII., k delegátom Talianskeho združenia darcov rohovky a Talianskeho zväzu nevidiacich, 14. 5. 1956: AAS 48 (1956), 465. Porov. Pius XII., Discorsi ai Medici, s. 467: "V propagande (darovanie rohovky) sa má určite upozorniť na inteligentnú obozretnosť, aby sa predišlo vážnym vonkajším a vnútorným konfliktom. Je okrem toho treba, ako k tomu často dochádza, odmietnuť zásadne akúkoľvek náhradu? Otázka je položená. Nepochybne môže dôjsť k závažným nepristojnostiam, ak sa požaduje odmena, ale bolo by prehnané považovať za nemorálne prijatie alebo požadovanie akejkoľvek odmeny. Podobný prípad je transfúzia krvi, je to zásluha darcu, keď odmietne odmenu, ale nie je to nevyhnutne previnenie, ak ju prijme." **190.** Porov. Ján Pavol II., k účastníkom I. medzinárodného kongresu o transplantácii orgánov, 20. 6. 1991: Insegnamenti XVI/1 (1991), 1712. **191.** Porov. tamtiež, 1713, č. 5. **192.** Tamtiež: "Obtiažnosť zákroku, nutnosť rýchlo jednať, nutnosť maximálneho sústreďenia na úlohu nesmie priviesť lekára k tomu, aby stratil z očí tajomstvo lásky skrytej v tom, čo prevádza." "Rôzne prikázania Desatora sú v podstate len odleskom jediného prikázania, ktoré sa týka dobra človeka ako osoby, a to na úrovni mnohých rôznych dobier, ktoré utvárajú totožnosť človeka ako duchovej a telesnej bytosti v jej vzťahu k Bohu, k blížnemu a k hmotnému svetu" - Ján Pavol II., enc. Veritatis splendor, 13.

Podľa českého originálu "Charta pracovníků ve zdravotnictví", Zvon, Praha 1996, 110 strán, s. 58 - 69, poslovenčila a pripravila MUDr. Helena Glasová.

Donum Vitae

GAUDIUM ET SPES - RADOSŤ A NÁDEJ Po tridsiatich rokoch, Loreto '95

*Milí čitatelia, pred nedávnom sme od našich priateľov v Donum vitae dostali k dispozícii na uverejnenie preklad zborníka prednášok z duchovno - odbornej konferencie **Gaudium et spes - Radosť a nádej: Po tridsiatich rokoch.** Organizovali ju v roku 1995 v Lorete Pápežská rada pre laikov a Pápežská rada pre rodinu pri príležitosti jubilea významného koncilového dokumentu, ktorý tak mnoho znamená pre orientáciu kresťanov v dnešnom svete. Prednášky významných kresťanských osobností poukazujú na zaujímavé historické súvislosti, ale najmä na 'nadčasovú časovosť' a adresnosť dokumentu pre našu súčasnosť i budúce zápasy.*

-J.G.-

MANŽELSTVO A RODINA V PÁPEŽSKOM MAGISTÉRIU PO II. Vatikánskom koncile

Od publikovania posledného dokumentu druhého vatikánskeho koncilu "Cirkev v dnešnom svete" uplynulo tridsať rokov. Vo veľmi presnom jazyku chronometrického času sa to nezdá veľmi významné. Toto chladné a historické hodnotenie však zmení svoju váhu a výraz, ak začneme uvažovať o novej realite podstatnej zmeny v prúde a rytme histórie. Zmeny sa potom už nemerajú storočiami, dokonca ani desaťročiami, ale uskutočňujú sa teraz pred našimi očami, dokonca aj keď sme menej pozorní.

Človek - adaptabilná bytosť par excellence - je odrazu konfrontovaný s výzvou zrýchlenia historického času a stáva sa tak po prvý raz súčasníkom budúcnosti. Preto v novej perspektíve historického času reprezentuje tridsať rokov od publikovania pastoraálnej konštitúcie *Gaudium et spes* významný časový interval. Bolo by ťažké predstaviť si, že tento dôležitý dokument nesie dnes pečať nášho času.

Toto je teda prvé prekvapenie a súčasný význam posolstva, ktoré dokument obsahuje. Avšak toto prekvapenie sa týka len tých, ktorí nie sú v úzkom kontakte s Cirkvou. Tí, ktorých životný ideál bol presne stanovený v tomto posolstve a v Cirkvi, upevnili svoj pohľad v úplnej istote, že majú pravdu. Sú to tí, ktorí vedia, že ak rozvoj božskej inštitúcie spočíva v jej stálom úsilí hovoriť k mužom a ženám včerajška, dneška a zajtrajška - slovo sa stalo telom a prebýva medzi nami - nikdy to neznamenal nespojitosť v doktríne, únik od pokynu hlásať každému ľudskému stvoreniu večné posolstvo evanjelia.

Tento bohatý dokument, ktorý teraz oslavujeme, sa obracia na celú ľudskú rodinu (porovnaj GS 2), vďaka solídny základom, na ktorých spočíva. Vychádzajúc z fenomenologického prístupu k dnešnej kríze ľudstva a spoločnosti, *Gaudium et spes* zdôrazňuje vzájomnú závislosť ľudskej osoby a ľudskej spoločnosti (porovnaj 25). V dokumente je predstavený pojem ľudskej osoby; je to predovšetkým koncepčný znak kresťanstva a určite jedna z jeho nabohatších myšlienok, plná filozofických a teologických dôsledkov.

Našou úlohou je hovoriť o ochrane "dôstojnosti manželstva a rodiny", predmete prvej kapitoly druhej časti *Gaudium et spes*. Kapitola sa začína nasledujúcim výrokom: "Osobné blaho, blaho ľudstva a kresťanskej spoločnosti je úzko spojené so šťastnými podmienkami manželskej a rodinnej komunity" (47). Na manželstvo a rodinu sa teda dívame v prvom rade ako na podmienky možného blaha. Ale inštitúcie rodiny a manželstva nie sú zabezpečené pred ťažkými "poškodeniami", ako sú polygamia, "mor rozvodov", otrocká láska známa skôr ako "voľná láska". Perverznosti a profanácie lásky sú predstavované ľudom ako možnosti výberu spomedzi rošfreného egoizmu, hedonizmu a neprípustných prostriedkov namierených proti plodeniu" (47). Toto je vhodná chvíľa, aby dokument proklamoval dôstojnosť rodiny ako inštitúcie a dôstojnosť manželstva, prisudzujúc im posvätný charakter. Zmluva spájajúca partnerov nie je dočasná zhoda, ale skôr "nezrušiteľný osobný súhlas" (48). *Gaudium et Spes*, formálne sa odvolávajúc na encykliku *Casti Connubii* pápeža Pia XI ako aj na Svätého Augustína a svätého Tomáša Akvinského, zdôrazňuje, že "Boh, ktorý stvoril manželstvo, ho obdaril viacerými hodnotami a cieľmi. Všetky sú veľmi dôležité pre pretrvanie ľudského pokolenia" (48). Vzájomným darom partnerov a ich intímnym medziosobným sebaodovzdávaním dosahuje táto inštitúcia ciele, pre ktoré je určená a medzi ktorými je v popredí splodenie a výchova detí. Treba však poznamenať, že "manželstvo

nie je zriadené len na plodenie” (50). Modelom je láska Krista k jeho Cirkvi: Spasiteľ sveta a Ženích Cirkvi stretáva verných partnerov v posvätnosti kresťanského manželstva... Dokonalá maželská láska je pozdvihnutá na božskú lásku” (48). Milosť ich stavu zaručuje partnerom vernú vzájomnú lásku, pretože “sa stále zdokonaľujú... a jednohlasne vzdávajú Bohu slávu” (48). Avšak rodina nebude uzavretá do seba. Naopak, “rodiny sa budú veľkoryso deliť o svoje duchovné bohatstvo s inými rodinami” (48). Manželská láska “je niečím oveľa viac než len erotickou príťažlivosťou”, je “potvrdená vzájomnou vernosťou a predovšetkým schválená Kristovou sviatosťou” (49). Z toho vyplýva, že láska tohto druhu je orientovaná na stretnutie medzi božským a ľudským, čo dáva láske medzi mužom a ženou jej väčší rozmer, rozmer puta, ktoré sa začína príťažlivosťou medzi dvoma pohlaviami a vedie ich k vyššej úrovni osoby, pričom ich otvára transcendentnosti, ktorá im poskytuje substanciu a zmysel.

“Boh, Pán života, zaviazal človeka k vysokej zodpovednosti na udržaní života” (51). Takže “potrat a zabitie novorodiatka sú ohavné zločiny”. Narušujú prirodzený rozvoj Božieho plánu a upierajú už od začiatku akúkoľvek možnosť nepretržitej existencie ľudským bytostiam, ktoré anticipovane pozbavili práva na život.

Kristus prišiel na svet aktom lásky, aby dal ľudským bytostiam život a ešte oveľa viac: plný život. Deti narodené zo vzájomnej lásky manželov vyjarujú kontinuitu stvorenia, ktoré vyšlo z kreatívneho aktu a otvorilo ľudským bytostiam možnosť spoluúčasti. Táto účasť je metafyzická, založená na účasti bytostí na Bytí a na existencii Boha. Ontologická a axiologická úroveň sa stretávajú v tejto zjednotenej vízii bytia a hodnoty, ktoré na svojom najvyššom bode vyjadrujú mystérium absolútna. Podiel na Božej práci otvorenosťou pre rozdeľovanie daru života podčiarkuje podstatnú zodpovednosť manželskej dvojice v akte lásky, ktorá ich privádza spolu do intimity autentického spojenia tela, mysle a ducha.

Cez splodenie, ktorým pokračuje božský plán, manželské spojenie podnecuje rodičov vykonávať svoju prvoradú povinnosť ako vychovávateľov. Táto láska, ktorú “jedna osoba dáva druhej na základe racionálneho rozhodnutia” a ktorá “zahŕňa dobro milovanej osoby ako celok” (49), robí rodinný život “školou hojnejšej humanity” (52). Táto vznešená pravda zapríčiňuje, že povinnosťou všetkých je podporovať vec manželstva a rodiny (52) a zabezpečiť, aby otec a matka mohli plne vykonávať svoje úlohy. Matkina úloha doma, “ktorú mládež zvlášť potrebuje, musí tiež byť zabezpečená, nestrácajúc pritom zo zreteľa legitímny spoločenský postup ženy” (52).

Napokon sa *Gaudium et spes* obracia aj na tých, ktorí majú odborné vzdelanie, špeciálne v biologických, lekárskejších, spoločenských a psychologických vedách a ktorí môžu veľmi poslužiť veci manželstva a rodiny a mieru svedomia” (52), zvlášť keď “porovnávacím štúdiom sa snažia lepšie objasniť podmienky vhodné pre reguláciu počatia podliehajúcu prírodným zákonom” (52). Aj kňazi a rodinné spoločenstvá musia pomáhať mladým ľuďom, manželským dvojiciam a zvlášť novomanželom, ktorých pomáhajú formovať pre rodinný, spoločenský a apoštolský život.

Gaudium et spes prehlbuje cirkevné učenie v oblasti inštitúcie rodiny a manželstva. Poskytuje aj základy pozoruhodnej a dôslednej evolúcie v cirkevnom magistériu tak, že pokračuje v nepretržitej úlohe - *vetera novis augere* - obnovovaním už strateného.

Stále vychádzajú užitočné dokumenty nadväzujúce na *Gaudium et spes*, ktoré vyplynuli z majestátu Druhého vatikánskeho koncilu. Odvtedy vyšli ďalšie dokumenty: encykliky, pastierske exhortácie a konštitúcie, apoštolské listy, ktoré všetky nesú tú istú známku zvláštnej úcty k rodine a manželstvu.

Vďaka svojim pevným dogmatickým základom, encyklika *Humanae vitae* vynikajúceho pápeža Pavla VI dáva manželom spoľahlivé smernice, pomáha im dobre plánovať svoje rodiny bez toho, aby sa utiekali k antikoncepčným metódam úplne nezúčiteľným s cirkevným magistériom a s Božím Slovom.

Encyklika nás učí žiť v zodpovednom rodičovstve. Vyhlasuje, že “ak existujú vážne motívy zabrániť počatiu, vychádzajúce z telesného alebo duševného stavu manžela a manželky, alebo z vonkajších podmienok... je prípustné vziať do úvahy prirodzený rytmus ukrytý v plodiacich funkciách, používať manželstvo len v neplodných obdobiach a týmto spôsobom regulovať splodenie bez porušenia spomenutých morálnych princípov” (HV, 16). Objav chemickej antikoncepcie priviedol Cirkev k empatickému vyhláseniu o “zodpovednom rodičovstve” (10). Práve tak ako Oginov objav vyvolal búrlivé reakcie v čase encykliky *Casti connubii* pápeža Pia XI, nový pedagogický návrh encykliky *Humanae vitae* vyvolal reakcie týkajúce sa práv manželov a predpokladaného nebezpečenstva demografickej explózie.

Rozsah cirkevného magistéria venovaný inštitúcii rodiny a manželstva sa ešte zväčšil počas pontifikátu Jána Pavla II, ktorý získal dokonca titul “pápež rodiny”. Je dobre známe, že počas svojho života ako kňaza a biskupa, Svätý otec vždy zdôrazňoval závažnosť tejto témy, ako ukazujú jeho časté prejavy a zvlášť jeho esej *Amour et responsabilité* (Láska a zodpovednosť). Našou úlohou je však pripomenúť hlavné dokumenty dosvedčujúce významný príspevok, ktorý ako pastier Univerzálnej Cirkvi priniesol pre posilnenie inštitúcie rodiny.

Ján Pavol II sa neobmedzuje na výuku a ukazovanie cesty. Skôr sa pokúša provokovať, vyzývať, prebúdzáť zodpovednosť na strane rodiny. “Familia, quid dicis de te ipsa?” (“Rodina, čo hovoríš sama o sebe?”). Toto sa Svätý otec spýtal 8. októbra 1994 na Námestí Svätého Petra na stretnutí s rodinami celého sveta.

Základ, na ktorom je postavené magistérium Jána Pavla II, špeciálne čo sa týka inštitúcie rodiny a manželstva, je pojem osoby, rovnako vzdialený od angelizmu aj od materializmu. Človek je predovšetkým osoba. Ján Pavol II si plne uvedomuje, že v mene údajnej dôstojnosti ľudskej osoby používajú dnes niektorí ľudia tento termín s vylúčením ľudského plodu, embrya a handicapovaných - ktorých kruto označujú ako *ľudské neosoby*.

V encyklike *Evangelium vitae* (Evanjelium života) Svätý otec pateticky vyzýva: “Naliehavo je potrebná všeobecná mobilizácia svedomia a *jednotné etické úsilie* aktívovať veľkú kampanň na podporu života. Všetci spolu musíme vytvoriť novú kultúru života” (95). A znova: “*Evanjelium života* je pre celú ľudskú spoločnosť. Aktívne sa angažovať pro-life znamená prispievať k obnove spoločnosti prostredníctvom podpory spoločného dobra” (101).

Gregor z Nyssy nás už učil, že “obraz nekonečného Boha, človek, sa nedá definovať v poslednej analýze o nič viac než model”. Ale kde nájsť dôstojnosť človeka? Vždy proklamovanú, občas ako niečo mimo našej skúsenosti? Gilbert Hottois odpovedá: “Dôstojnosť človeka ako takého spočíva v slobode: v etickej hodnote, v skutočnosti, že človek nie je vec”.

Nemôžeme na tomto mieste jasne nepoukázať na úlohu inteligencie a citovosti pri hľadaní pravdy a hodnôt. Kultúrna tradícia nás takmer vždy privádza späť k inteligencii, ktorej prisudzuje druh priority vo všetkom, čo sa týka pochopenia reality, ako aj vo všeobecnej orientácii ľudského života. Podľa Euripida “intelekt je Boh v každom z nás”. Platón: “V duši niet ničoho božskejšieho ako je tá jej časť, kde sídli poznatky a my-

slenie”. Aristoteles píše tým istým spôsobom: “Čo môže byť vyššie než veda a intelekt, okrem Boha?” Ale Svätý Tomáš, ktorý úzko ndväzoval na Aristotelovo myslenie, našiel rovnováhu medzi silami ega tvrdením, že intelektuálnu emočnosť (*appetitum intellectivum*) treba pokladať za silu rozdielnu od zmyslovej emočnosti. *Intelektuálny* tu neznamená *poznávajúci*, ale *duchovný*. Max Scheler vo svojej hlbokoj kritike Kantovho morálneho formalizmu prijíma ten istý prístup, zdôrazňujúc, že “radosť a láska (sú) najhlbšie pôvodné zdroje všetkej existencie a všetkých morálnych skutkov.”

V apoštolskej exhortácii *Familiaris consortio* zjednocuje Ján Pavol II rodinu s Cirkvou, keď tvrdí, že “medzi základnými úlohami kresťanskej rodiny je kazateľská úloha: rodina sa dáva do služieb budovania Kráľovstva Božieho v histórii účasťou na živote a poslaní Cirkvi” (49).

Podľa *Gaudium et spes* Ján Pavol II ukazuje, že Cirkev je tiež v službách rodiny, pretože “kresťanská rodina je prvá komunita povolaná hlásať evanjelium ľudskej osobe počas rastu” (FC, 2). Pápežovo myslenie nie je odtrhnuté od reality. Tvrdí: “Boží plán manželstva a rodiny sa dotýka mužov a žien v konkrétnosti ich dennej existencie v špecifických spoločenských a kultúrnych podmienkach” (FC, 4). Jeho myšlienka je zakotvená v pravde o rodine ako mostovej inštitúcii medzi ľudskými bytosťami a Božím plánom a v rozpoznaní miesta rodiny v spoločnosti ako základného vyjadrenia kultúry - nie v obmedzenom zmysle civilizácie, ale prevyšujúc ho, ako *cultura animi*, o ktorej hovorí Cicero. “Výzva a požiadavky Ducha rezonujú v udalostiach histórie” (4).

Familiaris consortio (33) pokračuje v učení encykliky *Humanae vitae* a zdôrazňuje hodnotu cudnosti medzi manželom a manželkou pri stanovení cesty ich morálneho života.

V encyklike *Redemptor Hominis* Ján Pavol II povedal, že človek je cestou Cirkvi (14). Človeka zveril Cirkvi Kristus (pozri GS, 1). Vo svojom Liste rodinám pápež zdôrazňuje, že medzi nmohými cestami je rodina prvá, najdôležitejšia (pozri LF, 2). Môžeme zaznamenať hlboké spojenie medzi osobou, rodinou a Kristom ako Osobou. To dosvedčuje nepretržitosť pápežského magistéria, ktoré je veľmi dôsledné, teologicky aj filozoficky. V encyklike *Evangelium Vitae* čítame: “človek je povolaný k plnosti života, ktorý ďaleko prevyšuje jeho pozemskú existenciu, pretože spočíva v podieľaní sa na živote Boha” (EV, 2). Podľa toho istého učenia môžeme zopakovať, že “každé individuum ... je zverené do materskej starostlivosti Cirkvi” (EV, 3). Teda, ak sa človek a rodina podieľajú na práci stvorenia, sú objektami Božskej lásky a časťou života Cirkvi, potom ohrozenia života sú zločinnmi proti ľudskosti. Potraty, eutanázia, perverzné formy sexuality a sexuálnej permisivity sú proti prikázaniam Boha a Cirkevnému magistériu. Po *Gaudium et spes* - bez pripomínania skoršieho učenia - dokumenty pontifikátu Jána Pavla II znova zdôrazňujú nadradenosť života, tohto daru, ktorý muži a ženy dostávajú od Boha a musia ho odovzdať ďalej, aby budúce generácie mohli dýchať tú istú vieru, tie isté hodnoty, tie isté vzťahy s Bohom, s láskou, ktorá sa stala telom, aby nás mohla lepšie milovať.

Pápež je proti rafinovane prezentovanej *kultúre smrti*. Pod zámienkou obrany práv ženy alebo slobody sa umožňuje individualistickým popudom uplatniť svoju príťažlivú silu. Je to triumf nihilistickej slobody voči zodpovednej slobode.

Mnoho morálnych otázok vzniklo ako výsledok pokroku vedeckého poznania. Ľudský život ohrozujú zjednodušujúce argumenty, že vo chvíli počatia nie je ešte prítomná ľudská bytosť. Pápež Ján Pavol II rázne vystupuje proti teóriám tohto druhu, úplne odtrhnutých od veľkých západných tradícií založených na kresťanstve, ktoré

vždy zdôrazňovali dôstojnosť osoby a transcendentnosť osudu ľudskej osoby. Hovorí o *kultúre života* a bráni ju ako dar Boha ľudstvu. Prerušenie životného procesu akoukoľvek formou je neprípustné. Už vo chvíli počatia existuje bytosť hodná úcty.

Evangelium vitae nám pripomína text Jeremiáša (1:5): “Predtým, ako som Ťa vytvoril v lone, som Ťa poznal a predtým, ako si sa narodil, som Ti poželhal”. A encyklika pokračuje: “Život každého jednotlivca od samého začiatku je súčasťou Božieho plánu” (44). To vyvoláva delikátnu otázku: je s nami v prvom momente počatia ľudská osoba? Istý pluralizmus sa snaží ukryť presnú odpoveď. Sú takí, ktorí hovoria o potenciálnej osobe, nedávajúc *nasciturovi* špecifický ľudský status. V *Evangelii vitae*, citujúc *Deklaráciu o umelom potrate* Kongregácie pre doktrínu viery nachádzame podstatu cirkevného učenia v súvislosti s touto životne dôležitou otázkou: “Niektorí ľudia sa snažia ospravedlniť potrat vyhlásením, že výsledok počatia, aspoň po istý počet dní, nemožno pokladať za osobný ľudský život. Ale v skutočnosti ‘od chvíle oplodnenia vajíčka sa začína život, ktorý nie je ani otcov ani matkin, je to skôr život novej ľudskej bytosti so svojim vlastným rastom. Nikdy by sa nestal človekom, ak by už človekom nebol. To bolo vždy jasné a ... moderná genetika ponúka jasné potvrdenie. Ukázala, že od prvého okamihu je vytvorený program pre to, čím táto živá bytosť bude: bude to osoba, táto jednotlivá osoba s charakteristickými aspektami už dobre určenými. Priamo pri oplodnení sa začína dobrodružstvo ľudského života a každá z jeho schopností potrebuje čas - dosť dlhý čas - aby si našla svoje miesto a mohla konať” (*tamtiež*, 60).

Encyklika nás varuje pred skutočným “zatmením” života (11). Zdá sa, že ľudstvo zabudlo, že “Božia sláva žiari na tvári človeka” (35). Ako možno popierať stav osoby v ľudskej bytosti vo chvíli počatia, keď už vieme, že “genealógia osoby je zapísaná v samotnej biológii plodenia” (43)? Musíme mať na pamäti, že “absolútna nedotknuteľnosť nevinného ľudského života” (57) a jeho posvätný charakter (pozri 53) sú podstatou morálnej pravdy, ktorú explicitne učí Písmo sväté, nepretržite udržiava tradícia Cirkvi a jednomyseľne navrhlo Magistérium (pozri 57). Vo svojom Liste rodinám sa pápež zaoberá tou istou témou a tvrdí, že nová ľudská bytosť je povolaná do existencie ako osoba.

Predchádzajúce úvahy podčiarkli obsah cirkevného učenia v prístupe k hlavným aspektom rodiny a manželstva. Pozreli sme sa na *Gaudium et spes* v perspektíve obdobia po koncile. Aké nové otázky sa vynárajú v tejto oblasti, keď sa naše storočie blíži ku koncu?

Predovšetkým je to zdôrazňovanie individualistických, hedonistických a konzumných tendencií, ktoré má katastrofálny účinok na jednotu rodiny. Zodpovednosť slobody zameranej vždy na dobro bola odrazu nahradená rozniecovaním túžby, môžeme dokonca hovoriť o istom prvenstve túžby.

Hodnoty, ktoré vždy v kultúrach prevládali, sú už takmer opustené. Úpadok správania, zvlášť osobného správania, otvoril v spoločnosti cestu pre antihodnoty, ako je egoizmus, permissivita, sekularizmus, smäd po politickej a ekonomickej moci. Preto keď sa zdôrazňuje potreba potvrdiť stále hodnoty, možno dnes navrhnúť len niečo slabé alebo homeopatické. Na druhej strane, ženy prevzali zodpovednosť pri získavaní uznania pre svoje vlastné práva. Táto vec našla podporu Cirkvi, ako to dokazuje dôležitosť apoštolských listov *Mulieris Dignitatem* a Listu ženám.

Ukázalo sa však, že ide o takzvané sexuálne práva, povoľujúce homosexuálne správanie a dokonca spojenie, ako aj o totálne oslobodenie libida. Žena, ktorá tak ťaž-

ko bojovala, aby získala úlohu protagonistky a subjektu histórie, súhlasí s tým, aby sa stala objektom túžby a pomáha robiť zo seba len nástroj na použitie.

Médiá spoločenskej komunikácie napokon prispeli k tomuto negatívnemu obrazu tým, že modely správania poznačené voľným sexom a nezodpovedným násilím vyzdvihli na úrovni spoločenských paradigiem. Takzvané storočie komunikácie je v skutočnosti len storočím komunikačných prostriedkov, pretože dnes sme už len veľkým súostrovím samoty. Čo sa týka vzťahu medzi mužom a ženou, spoluzitie bez záväzku si získava stále väčšiu obľubu, ľudia dokonca idú tak ďaleko, že hovoria, že éra rodiny sa skončila. Deti z rôznych manželstiev sa spolu miešajú takým spôsobom, že sa občas zdá, že prirodzený model rodiny je výnimkou. Tieto deti a dokonca aj adolescenti zriedkavo skutočne odmietajú nové spojenia svojich rodičov. K tomuto kontextu sa pridáva mýtus demografickej explózie, ktorá by oprávňovala obavy z preľudnenia, nemožného zabezpečenie životných potrieb. To sa nakoniec môže stať poplašným signálom na povolenie potratov a eutanázie. "Takže sa navrhuje odstrániť znetvorené deti, vážne handicapovaných, invalidných, starých, zvlášť ak nie sú sebestační, a nevyliciteľne chorých" (EV, 15).

Prastará múdrosť Cirkvi, založená na trvalej správe Evanjelia, bude vždy jedinou cestou, ktorú by malo nasledovať nepokojné ľudstvo 20. storočia. Stvoriteľova láska k stvoreným je základným kameňom, na ktorom si má každá ľudská bytosť vybudovať svoju existenciu. Treba pamätať na to, že láska tryská zo srdca prostredníctvom dialógu. Každý dialóg vedú striedavo dve osoby, ktoré sa navzájom obohacujú v skutočnej reciprocite svedomí - mystériu vzájomnej komunikácie.

Filozofia, ktorá zdôrazňuje osobu a dušu otorenú k transcendencii je kresťanská a vždy bude kresťanská. Len autentický personalizmus, ktorý inšpiruje cirkevné magistérium, je schopný odpovedať na úzkosť ľudských bytostí v dnešnom svete, na ich túžbu po väčšej plnosti bytia.

A rodina ako spojenie spájajúce ľudí v komunite lásky sa bude cítiť posilnená tým, že deň za dňom naplňa svoje poslanie - poslanie podporovať medziosobné spojenie manžela a manželky a splodiť deti, vychovávajú ich v láske, inšpirovanej Bohom, jediným, nevyčerpatelným zdrojom všetkého pochopenia a všetkého dobra.

Evanjelium je proklamácia, proklamácia Slova, Slova, ktorého meno je Ježiš Kristus. Evanjelium je teda proklamáciou jednej jedinej Osoby. Nijaké iné meno nám nebolo dané.

Kristus nám ponúka v každej chvíli vyplnenie života, nové štádium na ceste k vyššej dokonalosti, ku ktorej sme povolani. To je povolanie, poslanie, adresované každému z nás, ktoré nakoniec musíme transformovať do osudu.

Na všetkých stranách sa dvíhajú hlasy sekularizmu, plné *akrázie* (nedostatku seba-kontroly), alebo zvody všetkých druhov redukcionizmu, zabúdajúceho na lekcii Husserla zameranú proti jednostrannej racionalite (*einseitige Rationalität*): "Nijakú čias-točnú znalosť, nijakú oddelenú pravdu nemá človek právo izolovaním absolutizovať." Zoči-voči tézam, ktoré sú veľmi vzdialené od integrálnej koncepcie ľudskej bytosti, je teraz potrebné vrátiť ľudstvu vieru v nadprirodzený osud človeka a obnoviť rodinám - skutočným svätyniam lásky - konsolidáciu lásky založenej na Láске. To dokáže len mnohodimenzionálny humanizmus, obsiahnutý v cirkvnom magistériu a v učení hlásanom pápežom Jánom Pavlom II.

Tarcisio a Ruth Padilha (Brazília)
členovia Pontifikátnej rady pre rodinu

KULTÚRA ŽIVOTA A KULTÚRA SMRTI

V dialógu medzi Cirkvou a svetom, ku ktorému *Gaudium et spes* pristupuje z antropológie zahŕňajúcej vieru a rozum, a pri skúmaní pravdy ľudstva z hľadiska pravdy Boha sme dnes konfrontovaní s novými a hlbšími výzvami.

Je tu zrejmý rozpor: zatiaľ čo vo vnútri Cirkvi sa hĺbka doktrínálnych úvah veľmi prehĺbila (napriek erózii hodnôt v istých oblastiach), na svetových fórach nastalo značné ochudobnenie pravdy ľudstva "ad extra". Toto ochudobnenie vedie k nebezpečnému vákuu a vyjadruje ho najťažšia kríza.

V rámci Cirkvi sa objavilo antropologické smerovanie, vychádzajúce z koherentnej kristológie, ktoré umožnilo dynamické obohatenie koncepcie človeka ako obrazu Božieho, stále viac súčasne ako reality aj ako povolania, poslania, podľa ikony par excellence: Krista. Existujú dva rozmery: "prvá forma osobného spoločenstva" (GS, 12) - mohli by sme to nazvať prvým vyjadrením spoločenskej existencie - v rodine, a po druhé rozmer ľudskej reality a účasti na spoločnosti, od tej s obmedzenejšími hranicami, mesta (*polis*), národa, k ľudskému spoločenstvu v univerzálnom bratstve a solidarite, v rodine národov. Na toto sa nedávno zamerl Svätý otec vo svojom Liste Spojeným národom, podávajúc konkrétne vyjadrenie toho, čo by sa dalo nazvať požiadavkami a právami medzinárodnej solidarity, ktorá sa má však ešte len uskutočniť. Je to cesta, načrtnutá v *Sollicitudo rei socialis* a po kolapse marxistickej ideológie je to smer *Centessimus annus*.

Vo vzťahu k rodine, zvlášť vo svetle *Gaudium et spes* a na jeho antropologickom základe, dospelo magistérium po prvý raz k vitálnej a inšpiratívnej doktríne reprezentovanej "trojuholníkom": apoštolskou exhortáciou *Familiaris Consortio*, Listom rodinám, *Gratissimam sane* a encyklikou *Evangelium vitae*. Evanjelium rodiny a Evanjelium života sú podľa tejto doktríny "v srdci Ježišovho poslania" (EV, 1). "Evanjelium Božej lásky k človeku, Evanjelium dôstojnosti osoby a Evanjelium života sú jednotným a nedeliteľným evanjeliom" (EV, 2). Nemôžeme v tom nevidieť konvergenciu *Gaudium et spes*, 22 a 44. "Cirkev je poverená ukázať mystérium Boha, posledného cieľa človeka. Súčasne ukazuje človeku význam jeho existencie, intímnu pravdu o ňom samom" (GS, 41). Ten istý prvok proklamácie evanjelia je vyjadrený v dekréte *Christus Dominus*, č.12. A v kontexte Kristovho mystéria hovorí dekrét o "hodnote rodiny, jej jednoty a stability, plodenia a výchovy detí".

Všetka inšpirácia a energia, ktorú má *Gaudium et spes* nachádza vyjadrenie v charte Svätej stolice *Práva rodiny*, ktorú počas Medzinárodného roka rodiny pokladali za najvhodnejší nástroj dialógu s veriacimi a neveriacimi vo vzťahu k príslušným zákonodarstvám. Práva rodiny ako subjektu integrujúceho jej členov, v službe manželských dvojíc, detí a spoločnosti.

Mali by sme pripomenúť, že v *Gaudium et spes* rodina nie je témou špecifickej kapitoly a neobmedzuje sa na niekoľko kapitol, ale sa stáva základom celej siete komunít, ako komunikačných nádob. V Liste rodinám, *Gratissimam sane*, dostáva intuícia Pavla VI o civilizácii lásky koherentný rozmer, otvorený politickej komunite: "Rodina je srdcom civilizácie lásky" (č.13). Rodina je základom, pilierom, "životodarnou primárnou bunkou spoločnosti" (*Apostolicam actuositatem*, 11).

Tvárou v tvár problémom rodiny preberá Evanjelium života štruktúru najdôležitejšej témy spoločenského učenia cirkvi a dramatickú kultúrnu konkrétnosť v historickom boji po veľkonočnej línii medzi kultúrou života a kultúrou smrti.

Demografická politika nových foriem kolonializmu je zvlášť dôležitým aspektom vzťahu medzi rodinou a štátom. V *Gaudium et spes* (87), pod názvom “Medzinárodná spolupráca a demografický rast” nachádzame podnetnú úvahu, ďalej rozvinutú v *Centesimus annus* a *Evangelium vitae*, ktorá dôrazne odsudzuje ohavnosť, zločin potratu, zločin, páchaný dnes v obrovskom rozsahu, podobne ako masakry po línii chemickej vojny, na najslabších a najnevinnjších.

Súčasnne uskutočňuje *Evangelium vitae* historické odsúdenie a kladie veľmi ťažkú otázku, ktorej musí Sociálna náuka stále častejšie čeliť: “Mnohých mocných na zemi ... znepokojuje súčasný demografický rast a obava, že najplodnejšie a najchudobnejšie národy predstavujú hrozbu pre blaho a mier ich vlastných krajín” (16). Pápež odsudzuje (*tamtie*, 18) “sebestvo bohatých krajín, ktoré upiera chudobnejším krajinám prístup k rozvoju alebo podmieňuje tento prístup despotickejšími zákazmi plodenia, stavajúc do protikladu rozvoju a samotného človeka.”

Druhým sporným elementom, zapríčineným ochudobnením antropologických úvah, je veľmi vážna hlboká *kríza konceptuálneho poriadku*. V *Gaudium et spes* je o nej letmá zmienka: “Komunikácia myšlienok narastá, ale slová, ktorými sú dôležité myšlienky vyjadrené, majú v rozličných ideológiách veľmi odlišný obsah” (č.4).

Konceptuálna kríza vyvoláva asfyxiu (dusenie) pravdy, ktorú mystériom zla (AMARTIA) uväzňuje a redukuje na bezmocnosť. Mystériom zla je zosobnené v agresívnej a koordinovanej sile, asi najdramatickejšie vyjadrenej v “kultúre smrti”, ktorá *zlo iny* páchané na novej kategórii (teraz nie “triede”) najslabších, najbezbrannejších a nevinných vyhlasuje za *práva*. Pripať pojmových perversností - citujúc Romana Guardiniho - oslabuje duše, pretože majú nedostatok chleba pravdy. *Spolo enskú neistotu* prejavujúcu sa v erózii morálnych hodnôt kvalifikuje Svätý otec ako proces, v ktorom strašná kultúrna novota preberá formu politického, “právneho” sprisahania.

Tento čiastočne nový, dramatický útok na pravdu človeka, rodiny a spoločnosti je integrálnou, globálnou výzvou, ktorá sa týka ústrednej inštitúcie, skutočného srdca spoločnosti. “Spomedzi spoločenských väzieb potrebných pre rozvoj človeka, sú niektoré, napríklad rodina a politická komunita, užšie zviazané s jeho najvnútornejšou podstatou” (GS, 25). Koreň súčasnej katastrofy sa nachádza v umelom charaktere legálneho pozitivizmu, oslobodeného od všetkých etických vzťahov, a je ním nedostatočná koncepcia muža, ženy a rodiny, ktorá nikdy predtým v histórii neklesla na takúto nízku úroveň. Stačí porovnať, čo píše Aristoteles o rodine v *Nicomachovej etike*, s legislatívami, ktoré sa dnes zavádzajú a rozširujú.

Ak pre *Gaudium et spes* bol problémom a centrom človek (ľudstvo treba zachrániť, ľudskú spoločnosť treba obnoviť... porovnaj GS, 3), dnes je čoraz jasnejšie, že problém spočíva v tom, *akú* ľudskú bytosť, aký typ, s akým plánom chceme vybudovať. Čo je koreňom ľudskej dôstojnosti? Čo je zmyslom ľudskej existencie, ľudskej slobody? Podstatu veci možno vidieť vo všetkých deštruktívnych pokusoch konferencií v Káhire a Pekingu, s balíkom “*zásad*” a “*práv*”, ktoré chceli mnohí postupne uviesť do platnosti.

V zdôrazňovanom antropologickom vákuu sa na rodinu nehladá ako na záujem spoločnosti. Život a samotné materstvo sú predmetom obáv, “nenarodené dieťa” sa stáva agresorom, subjektom verdiktu parlamentov ako arbitrov existencie.

Všimnime si dva najnebezpečnejšie aspekty. Prvým je aspekt bezbožnej antropológie obracajúcej sa chrbtom ku Kristovi, ktorá prevláda vo svete a preniká do sektorov kresťanstva. Druhým je vnímanie Božieho plánu a presného plánu ľudstva pros-

tredníctvom rodiny skôr ako modelu pre trh šťastia obmedzeného hranicami histórie a sektormi a rozmermi ľudskej existencie nepoznajúcej žiadny zmysel pre zodpovednosť a kríž.

Gaudium et spes svojou explicitnou pozornosťou aj sústavným vývojom umožnila vznik nového dynamizmu a nových štruktúr v rímskej pápežskej stolici a diecéze. Svätý otec v tejto súvislosti pripomenul Radu pre spravodlivosť a mier (*Iustitia et Pax*), Radu pre kultúru (do ktorých je teraz integrované bývalé Dikastérium pre nevertiacich), ako aj Pápežskú radu pre rodinu, ktorá vznikla vďaka jeho intuícii a ktorá má teraz podľa apoštolskej konštitúcie *Pastor bonus* svoju špecifickú oblasť činnosti.

Všetko nasvedčuje tomu, že tu existuje obrovské pole, na ktorom možno začať spoločný proces “nového humanizmu”, antropológie vyhlásenej cirkvou v kontexte Kristovho mystéria, ktorý navrhol Pavol VI pre uzávery koncilu (porovnaj CS, 11, 22) a ktorý je výrazom “kvasenia evanjelia”, “vzbudzujúceho v ľudskom srdci požiadavku dôstojnosti, ktorú nemožno udusiť” (*tamtie*, 26).

Cirkev dnes vidí naliehavosť dialógu so svetom cez prizmu bolestnej skúsenosti s problémami vznikajúcimi z kultúry smrti. V súčasnom zmätku je ohrozený samotný dialóg a samotné základy ľudskej spoločnosti (porovnaj *Veritatis splendor*, 96), zmysel, ohraničenia a možnosti politickej komunity, korene práva a stavba demokracie. V tomto nachádza *Gaudium et spes* svoj význam.

Alfonso Card. López Trujillo
prezident Pápežskej rady pre rodinu

“MODI” PAVLA VI

Zásah pápeža Pavla VI do konečného konspektu pastorálnej konštitúcie *Gaudium et spes* bol veľmi dôležitou chvíľou v histórii koncilu. Štyri pozmeňovacie návrhy “modi”, ktoré predložil komisii pripravujúcej konspekt, sa týkali prvej kapitoly druhej časti - *De dignitate matrimonii et familiae fovenda*. Účastníci tejto štvrtej časti koncilu môžu dosvedčiť, aký veľký záujem to vyvolalo, nielen medzi otcami koncilu, ale aj v masmédiách...

Aké to boli pozmeňovacie návrhy? Týkali sa metód kontroly pôrodnosti, detí ako veľmi cenného daru manželstva, cirkevného magistéria a povinnosti kresťanov, a manželskej cudnosti.

1. Prvý pozmeňovací návrh navrhoval uviesť otázku *obmedzenia pôrodnosti* do úvodnej časti kapitoly, ktorá sa už zaoberala inými deformáciami inštitúcie manželstva. Prvý odstavec tejto časti vyjadril vysokú hodnotu manželstva a rodiny v očiach súčasných ľudí, zatiaľ čo druhý vymenoval poškodenia a deformácie, ktoré v niektorých prípadoch postihujú túto inštitúciu. Text znel: “*Non ubique vero huius institutionis dignitas illucescit, siquidem polygamia, divortii lue, amore sic dicto liberto, aliisque formis erroneis obscuratur*”.

Podľa pápežovho *modu* by sa v tejto vete mala pridať zmienka o “*artes anticonceptionales*”, s odkazom na encykliku *Casti Connubii*. Text by mal znieť: “*siquidem polygamia, divortii lue, amore sic dicto libero, artibus anticonceptionalibus, aliisque deformationibus obscuratur*” (porovnaj Pius XI, Litt. Encycl. *Casti Connubii*. AAS 22 (1930), str. 559 a 560. Denz. 2239 - 2240 (3716 - 3717).

Tento *modus* komisia dôkladne preštudovala a intenzívne predebatovala. V jej odpovedi môžeme rozlíšiť: samotný výraz, miesto kde by mal byť uvedený a vhodnosť odkazu na encykliku *Casti Connubii*.

a) *Samotný výraz.*

Dve navrhované slová komisia neprijala dobre, pokladala ich za nejednoznačné:

1) Termín “ars” pre vedcov a mnohých iných súčasníkov formálne a v skutočnosti označuje “ratio agibilium”, pretože takým alebo onakým spôsobom predpokladá istú techniku. Označiť tieto metódy ako “artes” by ohrozilo dokonca legálnosť metódy periodickej zdržanlivosti, pretože jej správne uplatnenie si často vyžaduje technické výpočty.

2) Termín “anticonceptionales” by bol tiež nejednoznačný, pretože v označenom prostredí sa obyčajne rozlišuje medzi “anticonceptionalia, contraceptiva et aconceptiva”. V súčasnom jazyku by sa teda skutočný zmysel tohto termínu mohol ľahko stratiť a takto spôsobiť zmatok.

V snahe vyhnúť sa nejednoznačnosti navrhla komisia nahradiť navrhovaný výraz “artes aniconceptionales” jedným z nasledujúcich výrazov, pričom uprednostnila prvý: *illicitis usibus contra generationem alebo omnimodis perversionibus contra vitam eiusque fontes.*

b) *Umiestnenie výrazu.*

Komisia ďalej navrhla, že výraz by nemal byť vo vete, ktorú označil *modus*, pretože *artes* alebo *usos illicitos*, o ktoré ide, nie sú priamo proti inštitúcii manželstva. Výraz by mal skôr byť v nasledujúcej vete, ktorá sa týka istých *profanationes* manželskej lásky. Komisia zdôraznila, že manželov, ktorí - pravdepodobne zo slabosti - používajú nelegálne metódy, nemožno v skutočnosti klásť na rovnakú úroveň s polygamistami, rozvedenými ľuďmi alebo tými, čo žijú spolu bez akéhokoľvek putá, o ktorých sa hovorí v prvej vete.

Výraz “artes anticonceptionales” v zmysle v akom ho používal pápež, teda zmenili na “illicitis usibus contra generationem” a umiestnili ho medzi slabosti manželskej lásky: *insuper amor nuptialis saepius egoismo, hedonismo, et illicitis usibus contra generationem profanatur.*

c) *Vhodnosť odkazu.*

Čo sa týka odkazu na encykliku *Casti Connubii*, komisia nepovažovala za vhodné ho tam umiestniť. Neodporúčala to z viacerých dôvodov. Okrem iných to bol špeciálny charakter tejto konštitúcie, ktorá vždy začína pojednanie rozličných otázok objektívnym opisom, bez akéhokoľvek predchádzajúceho hodnotového posúdenia. Na druhej strane, dodáva komisia, odkaz na encykliku Pia XI by bol vhodnejší pri konci kapitoly, kde sa text zaoberá zosúladením lásky s úctou k životu. Ďalej dodáva, že analýza textu citovaného z encykliky jasne ukázala, že nepočíta so všetkými aspektami kontroly pôrodnosti, ktorá sa dnes používa, a že na druhej strane nie všetky časti citované v odkaze sa týkali predmetnej veci.

2. Druhým pozmeňovacím návrhom pápeža bolo vyškrtnutie termínu *etiam* v nasledujúcej vete koncilového textu: “Unde verus amoris coniugalis cultus totaque vitae familiaris ratio inde oriens etiam eo tendunt, ut coniuges forti animo dispositi sint

ad cooperandum cum amore Creatoris et Salvatoris, qui per eos Suam familiam dilatet et ditat". Text by mal potom pokračovať nasledujúcim dodatkom: "Filiis sunt praesantissimum matrimonii donum et ad ipsorum parentum bonum maxime conferunt".

Častica *etiam* sa dostala do tohto kontextu na žiadosť niektorých koncilových otcov, ktorí sa obávali, že bez nej by bolo manželstvo prezentované ako inštitúcia schválená výlučne na plodenie.

Vo svojej odpovedi na pápežov *modus* komisia navrhla namiesto vynechania častice *etiam* radšej jej nahradenie výrazom, ktorý by vylúčil nejednoznačnosť. Navrhla aj lepšie umiestnenie vety týkajúcej sa daru detí.

a) *Častica etiam.*

Komisia pripustila, že častica bola v tomto texte dosť nejednoznačná. Pripomenula, že časticu tam dali nie kvôli vyriešeniu hierarchie účelov, ale na zdôraznenie toho, že plodenie nie je *jedným* účelom manželstva.

Preto komisia navrhla, že *etiam* by sa nemalo jednoducho vynechať, pretože potom by sa z textu mohlo zdať, že iné ciele neprichádzajú do úvahy, čo určite nebolo zámerom pápežovho *modus*. Na zachovanie rovnováhy textu komisia navrhla nahradiť časticu *etiam* slovami: "non posthabitis ceteris matrimonii finibus".

b) *Kam umiestniť dar detí.*

Namiesto miesta určeného v *modus*, to jest, ako dodatok vety o ktorej hovoríme, komisia navrhla umiestniť ho na začiatok odstavca, po prvej vete. Tým by sa aj viac zdôraznilo potomstvo.

3. Tretia modifikácia, ktorú navrhol pápež, sa týkala vyjasnenia úlohy cirkevného magistéria ako návodu pre morálne svedomie kresťana. Text znel takto: "Quibus principiis imbuti, filiae Ecclesiae, in procreatione regulanda, ne vias ineant, quae a Magisterio improbantur". Zámerom tejto vety, práve vloženej do predchádzajúceho konspektu koncilového textu, bolo vylúčiť pochybnosti, ktoré by mohli vzniknúť o mlčaní magistéria. Výslovne bolo stanovené, že pri regulácii pôrodnosti môžu deti Cirkvi používať iba také opatrenia, ktoré Cirkevné magistérium neodmieta.

Pápež vo svojom *modus* navrhol dve možnosti modifikácie tejto vety. Prvá znela takto: "Quibus principiis innixi, (docemus) filiis Ecclesiae in procreatione regulanda, vias inire non licere quae a Magisterio *improbatae sunt vel improbentur*". Druhá formulácia modifikovala konštrukciu vety: "Quibus principiis innixis, filiis Ecclesiae in procreatione regulanda vias inire non licet, quae a Magisterio *improbatae sunt vel improbentur*".

Pápež ďalej požadoval poznámku pod čiarou citujúcu dva najdôležitejšie dokumenty o tejto veci: encykliku *Casti Connubii* a List Pia XII pôrodným asistentkám, AAS 43 (1951), str. 835-854.

Komisia bola toho názoru, že presný význam termínu "improbentur" nie je jasný: je to tlačiarenská chyba namiesto "improbantur" alebo sa myslí v zmysle "improbantur", alebo v zmysle "quae fortasse postea improbabuntur?" Ak je to tak, bolo ťažké pochopiť, ako sa môžu svedomia ľudí riadiť interpretáciou zákona, ktorý bol neurčitý.

Preto komisia navrhla formuláciu, ktorú pokladala za najrozumnejšiu: "quae a Magisterio *improbantur*". So slovesom v prítomnom čase je formulácia vždy rele-

vantrná a jasnejšie vyjadruje právo Cirkvi navrhovať v tejto veci normy vysvetľujúce Boží zákon. Takže komisia navrhla formuláciu: “Filiis Ecclesiae, his in principis innixis, in procreatione regulanda via *inire non licet*, quae a Magisterio, *in lege divina explicanda, improbantur*”.

Čo sa týka poznámky pod čiarou, komisia žiadala, aby tam spolu so spomenutými dokumentami bol aj odkaz na List Pavla VI kardinálom (23.VI.1964) a nasledovná narážka na otázku určenú pápežskej komisii: “Isté otázky, ktoré vyžadujú ďalšie a pozornejšie skúmanie, boli nariadením pápeža predložené Komisii pre štúdium otázok populácie, rodiny a narodenia, takže najvyšší pontifikát sa k nim môže vyjadriť, keď komisia skončí svoju prácu. Preto koncil nehodlá navrhnúť konkrétne riešenia hneď teraz.”

4. Štvrtý *modus*, ktorý navrhol pápež, sa týkal pridania vety o cnosti cudnosti, ktorá je nevyhnutná na prekonanie ťažkostí manželského života. Odporúčalo sa, aby bola táto vsuvka umiestnená k pripomenke, že nemôže existovať skutočný rozpor medzi Božími zákonmi ríadiacimi prenos života a tými, ktoré sa starajú o autentickú manželskú lásku. Text mal podľa pápežovho *modus* pokračovať takto: “sed ad difficultates superandas omnini requiri ut coniuges castitate coniugalem sincero corde colant”.

Podľa názoru komisie by bolo ťažké umiestniť túto vetu na požadované miesto. V danom kontexte by sa totiž dala chápať tak, že koncil navrhol manželskú cudnosť ako *jediný* prostriedok na riešenie týchto ťažkostí manželského života.

Ako najvhodnejšie pre vsuvku komisia odporučila miesto na konci textu pridaného v predchádzajúcom konspekte. Bol to text o vzájomnom sebadarovaní partnerov a ľudskom plodení ako objektívnych kritériách manželskej morálky. S malou modifikáciou by sa text končil takto: “Quod fieri nequit nisi virtus castitatis coniugalis sincero animo colatur”.

Na záver môžeme dosvedčiť dôležitosť modifikácii uvedených v *modoch* pápeža Pavla VI. Boli dôkazom jeho zodpovednosti v uplatňovaní jeho *munus petrinum*, zatiaľ čo súčasne prijal názor konspektujúcej komisie, ktorá sa snažila dať každému *modu* adekvátnu formuláciu, pričom brala do úvahy kontext dokumentu. Celková hodnota a význam tohto zásahu Pavla VI sú také dôležité, že nás nevyhnutne nútia myslieť na ich úzku súvislosť s encyklikou *Humanae Vitae*. Môžeme určite povedať, že štyri *modusy* sú istým spôsobom anticipáciou, predkladajúcou ako koncilové učenie fundamentálne základy nasledujúcej encykliky.

Mons. Francisco Gil Hellin

tajomník Pontifikátnej rady pre rodinu

Ďalší vývoj problematiky nájdete v F. Gil Hellin, *Constitutionis Pastoralis Gaudium et spes. Synopsis historica*, Valencia 1982.

”Nechajte deti prichádzať ku mne, a nebráňte im, lebo takým patrí Božie kráľovstvo!” Veru, hovorím vám: Kto neprijme Božie kráľovstvo ako dieťa, nevojde doň.” (Lk 18, 16-17)

RODINA – ŠKOLA ĽUDSKOSTI

1. Rodina a šťastie ľudskej osoby

“Osobné blaho, blaho ľudstva a kresťanskej spoločnosti je úzko spojené so šťastím manželskej a rodinnej komunity” (GS, 47). Preto sa z hľadiska koncilu “problém” rodiny týka nielen budúcnosti tejto dôležitej inštitúcie: najzákladnejšej a teda nepostrádateľnej bunky ľudskej koexistencie. Týka sa súčasnosti ľudského *šťastia*.

Takto ukazuje koncilový text jediný adekvátny prístup k otázke, ktorú máme riešiť. Každý iný prístup by mohol vyznieť len ako obrana inštitúcie, alebo dokonca minulosti, ako podpora noriem a pravidiel života, napokon ako obrana ideológie.

Ide však o spoločné hľadanie spôsobov, ako začať už tu na zemi realizovať kráľovstvo Božie, s ktorým je spojená skutočná možnosť šťastia a naplnenia našej existencie.

2. Gaudium et spes: manželská láska, šťastie a obeť

Cieľom (kresťanského) života je ľudské šťastie. Mal by som to zdôrazniť. Jozef Pieper napísal: “Akt stvorenia nás nasmeroval na cestu nášho osobného naplnenia, nášho šťastia, plnej realizácie nášho predurčenia.”

Boh chce, aby sme existovali ako plán dobra (“každý tvor je dobrý, pozri *Gen 1*), a v tomto pláne sú manželstvo a rodina cestou a anticipáciou účelu. Kristus vrátil týmto cestám ich pôvodný význam, keď opravil svojim milosrdenstvom skazenosť, ktorú hriech priviedol do ľudského srdca a do spoločnosti.

Toto je jediný východiskový bod pre pochopenie neústupnosti, s akou koncilový otcovia znovu potvrdili zásady katolíckeho učenia, ktoré mentalita väčšiny ešte aj dnes najmenej chápe a najviac spochybňuje. Každá obeť, ktorá sa od nás vyžaduje, nás vedie k pravému naplneniu, je to nevyhnutná cesta k “osobnému úžitku a večnému blahu každého člena rodiny” (GS, 48).

Pravé šťastie môže prísť len z pravej lásky, lásky, ktorá nevidí v druhom projekciu seba, ale dokáže rozoznať to, pre čo ten druhý existuje, lásky, ktorá ľúbi druhého nie pre to, čo môže dať, ale pretože je. Z lásky, ktorá sa len takto môže naplniť.

Kto nemiluje, nemôže byť šťastný. V samote niet šťastia. Preto je pravá láska svojou povahou otvorená možnosťou iného človeka, je svojou povahou plodná. Svätý František de Sales napísal vo svojom *Pojednaní o láske Boha*: “Láska je bod, kde sa moja vôľa spája s radosťou a dobrom iného človeka”. Týmto spôsobom sa v rámci vzťahu lásky medzi mužom a ženou, medzi “ja” a “ty”, medzi dvoma “inými” otvára možnosť, že sa tento vzťah rozšíri, stane sa z neho “my”, väčšie než “ja” a “ty”, prinášajúce prospekt nového “ty”, vytvoreného touto láskou. Príchod dieťaťa nedovolí mužovi a žene sebecky sa uzavrieť v utiahnutom vzťahu, otvára ich pre širšiu sféru rodiny, ľudí, ku ktorým patria, obrovskej ľudskej spoločnosti a predovšetkým pre “Teba”, Toho, ktorý ostáva trvalo našim počiatkom, s ktorým nemôžeme disponovať, od ktorého môžeme iba závisieť.

3. Rodina ako medziosobný vzťah

Nová osoba si uvedomuje svoju identitu v rodinnom vzťahu, prichádza na svet ako rodinný vzťah. Takže rodina je prvou sférou v ktorej ľudská bytosť, začínajúca

existovať, otvára svoj konštitutívny "vzťah" s "iným", kto jej dal život a od koho pôvodne závisí. Prvý vzťah medzi osobou a rodinou je teda presne tento: rodina je konštitutívnu realitou "ja" do tej miery, ako si "ja" uvedomuje seba ako "ja" uvedomujúce si povôdnú závislosť na skutočnosti vzťahu s inými. Zosumarizujem to krátkou vetou z nášho dokumentu: "Rodina je druh školy hojnejšej ľudskosti" (GS, 52), pretože otvára osobný rozmer "ja" a umožňuje prvý rozhodujúci krok k naplneniu.

4. Rodina a deti

Deti sústavne otvárajú vzťah ja-ty muža a ženy k plodnému "my", ktoré je ešte väčšie, otvorenejšie pre konštitutívnu odlišnosť ich osobného bytia, ešte efektívnejšie na ceste k naplneniu. Deje sa to aj obrátene, s deťmi vo vzťahu k rodičom. "Deti sú vynikajúcim darom manželstva a prispievajú v najvyššom stupni k 'blahu' rodičov" (GS, 50).

Vo vzťahu s rodičom osoba znova prežíva "dar počiatku", uvedomuje si, že môže existovať len v tomto vzťahu s počiatkom, ktorý je neodmysliteľný od jej bytia. Ako existujem prostredníctvom práce Stvoriteľa, tak analogicky bol pre mňa určený vzťah s iným, z ktorého pochádzam, s mojím rodičom. Som milovaný. Takto môžem pochopiť, že k naplneniu môjho bytia ako osoby, teda k svojmu šťastiu, môžem dospieť len vtedy, ak úplne a zodpovedne prijmem svoje bytie ako "dieťa", závislé od počiatku, ktorý sa pre mňa konkretizuje vo sfére rodiny.

Rodina je teda miestom, kde sa pestuje a zachováva túžba po šťastí aj náhly objav, že iný je pre mňa "ja", že iní empirickí "ja-ovia", zatiaľ čo si udržiavajú svoju vlastnú identitu, dospievajú ku konštituovaniu môjho vzťahového "ja". Iní "ja-ovia" dospievajú ku konštituovaniu základných štádií na mojej ceste ku šťastiu.

5. Rodina vzdelávajúca prostredníctvom vzťahu

Posledný bod: úloha rodiny pri vzdelávaní. Vzdelanie nie je zásobárňou myšlienok, ktoré treba preniesť, ani systémom pravidiel, ktoré treba oznámiť. Je to dobrodružstvo, v ktorom treba žiť od jednej chvíle k druhej, je to objav, ktorý robím so seba spolu s ostatnými.

Ako som povedal, osoba je bytosť, ktorú umiestňujú do života iní, tí, ktorí mi pomáhajú a konštituujú ma v mojej identite, ktorí mi pomáhajú dosiahnuť naplnenie ako osoby. Nemôžem byť plne sebou bez pomoci iného, ktorý ma utvára.

Skúsenosť vzdelania je zakotvená v tejto pôvodnej skúsenosti otvorenej vzťahmi v rodine, možno ju teda charakterizovať ako *spoločnú* skúsenosť, ktorú má rodič spolu s dieťaťom a dieťa spolu s rodičom. Špecificky sa tým začína hľadiť na svet spôsobom, ktorý pramení z úžasu. Objavujem svet, "bytie" ako prítomnosť, ktorá ma predchádza a sprevádza. Vzdelanie je skutočným úvodom k svetu, úvodom do celkovej reality, je to najväčšie dobrodružstvo, do ktorého môžu byť muž a žena zapojení, väčšie než fyzické splodenie. Bez vzdelania by splodenie vôbec nenašlo svoj adekvátny dôvod a svoje vlastné naplnenie.

Záver

Týmto krátkym komentárom ku koncilovému textu zamýšľam - opakujem to znova, *in fine* - podčiarknuť hodnotu osoby ako základu najvyššej dôstojnosti rodiny.

Rodina je nástroj, ktorý Boh zveril pokrsteným, ktorí sú povolaní k poslaniu manželstva. Toto poslanie im umožňuje spolupracovať pri budovaní Božieho kráľovstva vo svete. Táto úloha realizuje osobné šťastie tých, ktorých milosrdenstvo povolalo zúčastniť sa na nej, je to hlavný dôvod nepostrádateľnej úlohy rodiny a našej povinnosti brániť ju.

Mons. Massimo Camisasca (Taliansko)

bývalý viceprezident Inštitútu Jána Pavla II
pre štúdium manželstva a rodiny

GAUDIUM ET SPES A BIOETIKA

Rád by som sa s vami stručne a jednoduchými slovami podelil so svojou vierou, že *Gaudium et spes* poskytuje pozadie aj konceptuálny základ pre dialóg na bioetickej úrovni, ktorý musia katolícki kresťania viesť s nekatolíckmi a neveriacimi.

Konciloví otcovia nemohli predvídať, že o niekoľko rokov po vyhlásení pastorálnej konštitúcie bude americký biochemik a onkológ van Rensselaer Potter raziť slovo bioetika. Bolo teda nemožné vedieť vopred, že sa z tohto slova vyvinie pojem, neskôr disciplína a v nedávnom čase interdisciplinárna veda a učenie. Nikto nemohol predvídať, že ohromujúci a občas desivý pokrok biotechnológií vyvolá potrebu bioetického odhadu a rozmach bioetických úvah, ktorého sme v súčasnom svete svedkami. Univerzity, akadémie, študijné centrá, ale aj vlády, politici, masmédiá a široká verejnosť prikladajú obrovskú dôležitosť pokračujúcej bioetickej diskusii týkajúcej sa otázok základnej dôležitosti pre ľudstvo, podobnej dôležitosti otázok týkajúcich sa ekológie a biológie.

Všetko toto nebolo samozrejme v roku 1965 známe. V tom čase vyhlásenia magistéria o bioetických otázkach, špeciálne o tých, ktoré sa týkajú začiatku a konca života - antikoncepcie, potratu, oplodnenia *in vitro*, pokusov na embryách, genetického inžinierstva, starostlivosti o nevyliciteľne chorých, eutanázie, pomoci pri samovražde, a tak ďalej - tieto vyhlásenia boli pomerne zriedkavé a väčšina z ich terajšieho množstva sa mala objaviť až v budúcnosti.

Gaudium et spes nám poskytuje základ pre bioetický dialóg s neveriacimi, s mnohými tými ľuďmi - niektorí z nich sú nepochybne ľudia dobrej vôle - ktorí nemajú našu hlbokú úctu k človeku ako obrazu Božiemu. Mám na mysli samozrejme dva hlavné aspekty: dôstojnosť ľudskej osoby a pojem slobody človeka.

Dôstojnosť ľudskej osoby je klad, ktorý už akceptujú všetci ľudia dobrej vôle - zodpovedá hlboko zakorenenej viere a potrebe, ktorú má naša antropocentricky orientovaná intuícia. Teda predstavuje výborný základ na otvorenie diskusie o bioetických otázkach, napríklad o tých, ktoré sa týkajú začiatku a konca života. Aj ústavy mnohých krajín výslovne uznávajú dôstojnosť ľudskej osoby ako základ pre definíciu ľudských práv. Kresťanská koncepcia dôstojnosti sa môže v jednotlivých aspektoch líšiť, ale nevyhnutne predstavuje uholný kameň v diskusiách s neveriacimi.

Na druhej strane je pojem ľudskej slobody nevyhnutnosťou pre podrobnú analýzu princípu autonómie, ktorý vztýčila ako dogmu neoliberalná škola bioetického myslenia, špeciálne anglosaská. Sloboda synov a dcér Božích vopred vylučuje absolútnu autonómiu a teda predstavuje pevnú pôdu pre naše uvažovanie a základ našej diskusiu.

Počas týchto tridsiatich rokov nám mnohé iné dokumenty magistéria vydláždili cestu k lepšiemu pochopeniu zodpovednosti, ktorú máme my katolícki kresťania pri bioetickej diskusii a rozhodovaní, čo dnes zachvátili celé národy a v blízkej budúcnosti ľudstvo. Poznáme také míľniky, ako *Humanae vitae*, *Donum vitae*, Deklaráciu o eutanázii a najnedávnejšie *Evangelium vitae*, skutočnú hymnu života. Ale základy treba hľadať v *Gaudium et spes*, ktoré sa aj v tomto ohľade ukázalo prorockým a je stále zdrojom radosti a nádeje pre nás všetkých.

Prof. Walter Osswald (Portugalsko)

prezident Medzinárodnej federácie katolíckych
lekárskych spoločností (FIAMC)

OD GAUDIUM ET SPES K EVANJELIU ŽIVOTA

1. Za posledných tridsať rokov sa svetový scenár dosť zmenil. V čase, keď vyhlásili *Gaudium et spes*, berlínsky múr ešte existoval a dva bloky sa navzájom priamo konfrontovali. Sebavedomý a deklarovaný materialistický ateizmus jedného bloku nielen poskytol štruktúru impériu, ale fascinoval veľkú časť sveta svojim návrhom oslobodenia, rovnosti a sociálnej spravodlivosti. Na Západe sa otázka práva na život ešte len objavovala, prvý zákon liberalizujúci potrat bol schválený v Anglicku až v roku 1967. No v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch si “konšpirácia proti životu” a “vojna silných proti slabým” - ako to nazval pápež - vybudovala svoju “štruktúru hriechu” na takmer celom Západe (*Evangelium vitae*, 12).

V roku 1965 sa aj koncepcia rodiny zdala dostatočne pevná. V Taliansku bol rozvodový zákon schválený až v roku 1970. Požiadavka legálneho uznania homosexuálnych zväzkov sobášom sa v parlamentoch, Európskym parlamentom počnúc, objavuje len od roku 1994. V roku 1965 bolo na Západe ešte stále veľa detí, až v deväťdesiatych rokoch zaregistrovali kresťanské krajiny, ako Taliansko a Španielsko, negatívny prírastok populácie. Napokon, v čase *Gaudium et spes* ľudstvo už preniklo najprv zrakom a potom aj zasiahlo do najvnútornejšej reality neživej hmoty - štruktúry atómu - ale ešte nie do živej hmoty. Dnes existuje možnosť manipulácie ľudskej bytosti, transformovanej do produktu technológie, programovania začiatku a konca života, vznikli nové možnosti, ale aj obrovské riziko o nič menšie než to, ktoré pochádza z objavu atómovej energie.

2. Teoretický materializmus bol nevyhnutne odsúdený na kolaps, pretože bol nezmyselný, to jest, bol v spore so svojimi vlastnými predpokladmi. Ak sa ľudský život končí hrobom, niet žiadneho zmyslu v sociálnej solidarite, ktorá si vyžaduje od jednotlivca obeť v mene neviditeľného kolektívneho subjektu - triedy, rasy, štátu alebo čohokoľvek iného. Zabrániť spoločnosti, aby sa stala džungľou, dokáže len strach, ktorý prináša len utilitárne, pragmatické pravidlá, aby sa predišlo najhoršiemu. Praktický materializmus (ak Boh existuje, nič sa tým nemení) je pri podobných návrhoch oveľa konzistentnejší. Ak je hrob koncom, zmysel životu dáva potešenie a potom spoločnosť existuje na to, aby zaručila najväčší možný pôžitok. Z tohoto pohľadu možno ale subjekty, ktoré nemôžu “zastrašovať”, to jest sú celkom bez moci, jednoducho vylúčiť. Takže sa naliehavo vynára problém určenia subjektu. Preto sa na otázku

Ľudského života dnes dívame nie ako na "jednu" otázku, ale ako na určujúcu otázku. A preto sa *Evangelium vitae*, ktoré sa zameriava na počiatok a konečnú fázu ľudskej existencie - hoci napriek rozsiahlemu horizontu všetkých problémov týkajúcich sa dnes človeka - objavuje ako logické rozvinutie a aktualizácia *Gaudium et spes*.

"Ľudskú osobu treba spasíť, ľudskú spoločnosť treba obnoviť", napísali konciloví otcovia (GS, 3). Z toho vychádza otázka o zmysle života (*tamtiež*, 4) a ľudskej dôstojnosti (*tamtiež*, 9, 17, 18, 19, 21). "Čo je človek?" (*tamtiež*, 10). Otázka, ktorú kladie *Gaudium et spes* je predurčená stávať sa stále viac a viac nielen morálnou otázkou, ale aj základnou politickou otázkou tretieho tisícročia. Ak túto otázku obídeme, politika jednoducho už nebude možná. Ak nepochopíme mystérium (transcendenciu) ľudskej osoby, riskujeme, že sa všetky základné koncepcie namáhavo dosiahnuté v priebehu histórie zmenia na svoje protiklady: koncepcia rovnosti, demokracie, slobody, štát, v ktorom vládne právo, spravodlivosť, solidarita, základné práva, mier (porovnaj *Evangelium vitae*, 18, 57, 77, 101). Môžeme sa dokonca odvážiť navrhnuť historickú syntézu. V prvom tisícročí kresťanskej éry sa rozšírovalo horčičné zrno kresťanskej proklamácie, preniklo celú spoločnosť, až sa uznanou funkciou občianskych zákonov stala záruka viery, teda napokon večného života. V druhom tisícročí narastal odpor, širili sa požiadavky autonómie pre pozemské reality až po úplné vylúčenie viery z histórie. Tretie tisícročie je pravdepodobne povolane uskutočniť správnu syntézu, zameranú na zmysel ľudského života. Tajomstvo, nevyhnutná a mučivá otázka každej individuálnej osoby (načo je život?), ktorá je dokonale náboženskou otázkou, sa stane aj základne politickou otázkou.

3. Všetky problémy, ktorými sa zaoberala druhá časť *Gaudium et spes*, sa môžu a musia znova prečítať v logike "kultúry života": rodiny, kultúry, ekonomického a kultúrneho života, politiky, mieru. Napríklad otázka svätého Augustína, ktorej sa dotkol Ján Pavol II, sa stáva znova podivuhodne významnou: "Čím sa líši štát od dobre organizovaného kriminálneho združenia?" A ako môžeme myslieť na rodinu a vybudovať ju ako rozšírenie osoby bez uvedomenia si podstaty ľudskej bytosti ako povolania k láske? A prečo by sme nemali brať vážne tak často opakované slová Matky Terezy z Kalkaty, ktorá veľmi dobre pozná bezvýznamné ľudské bytosti, slová, ktoré povedala v slávnostnej chvíli preberania Nobelovej ceny za mier: "Ak akceptujeme, že matka môže ostrániť plod svojho lona, čo nám ostane? Potrat je princíp, ktorý ohrozuje svetový mier."

4. V *Evangelium vitae* je jedna časť, ktorej komentári venovali málo pozornosti, ale ktorá je ohromujúca. Ján Pavol II píše: "Ako pred storočím, keď sa robotníckej triede upierali základné práva a Cirkev odvážne vystúpila na jej obranu proklamovaním posvätných práv robotníka ako osoby, tak teraz, keď sa inej kategórii osôb upiera základné právo na život, Cirkev cíti povinnosť vystúpiť s rovnakou odvahou za tých, ktorí nemajú hlas. Vždy evanjeliovo volala na obranu svetovej chudoby, ohrozených, opovrhovaných, ktorých ľudské práva sú porušované. Základné právo na život sa upiera veľkému množstvu slabých a bezbranných ľudských bytostí, zvlášť nenarodených detí. Cirkev nemohla mlčať na konci minulého storočia pred vtedajšími nespravodlivosťami. Tým skôr nemôže mlčať teraz, keď sa v mnohých oblastiach sveta sociálne nespravodlivosti minulosti - nanešťastie ešte neprekonané - spájajú s ešte bolestnejšími formami nespravodlivosti a útlaku, aj keď sú tieto formy prezentované

ako prvky pokroku z hľadiska nového svetového poriadku” (č.5).

Táto myšlienka je ohromujúca, pretože ukazuje, aká dôležitá je pre pápeža otázka života. Encyklika Leva XIII inaugurovala moderné sociálne učenie Cirkvi. Toto učenie teraz čelí najposlednejšiemu vyjadreniu bezvýznamnej ľudskej bytosti, ľudskej bytosti bez tváre alebo mena, vo chvíli, keď veľký tresk života exploduje a svet Božej lásky sa stáva dôležitým a úrodným. V tomto bode kresťanské myslenie, aby zachránilo každú ľudskú bytosť a vrátilo všetkým rovnosť, slobodu a solidaritu, s neslýchanou odvahou ratifikuje osobu, ľudskú dôstojnosť, právo na život. To je chvíľa začiatku storočia sociálneho myslenia a prác inšpirovaných kresťanstvom a chvíľa poloha základného kameňa obnovenej spoločnosti (porovnaj *tamtiež*, 95). Myslím, že to treba po opätovnom prečítaní *Gaudium et spes* po tridsiatich rokoch od jeho vyhlásenia dôrazne vyhlásiť pred ľahostajnými, medzi ktorými sú dokonca aj mnohí kresťania.

5. Pastoračnú konštitúciu právom pokladajú za dokument dialógu a stretnutia medzi Cirkvou a svetom. Ale otázka práva na život sa zdá byť novým múrom, nie betónovým ako Berlínsky múr, ale nemenej skutočným a nepriepustným, ktorý delí ľudstvo na dve časti. Avšak niet pochýb, že aj tento múr je odsúdený na kolaps. Takže každý, kto vyhľadáva stretnutie a dialóg, a pritom sa vyhyba subjektu ľudského života, robí chybu.

Pri pozornom pohľade vidíme, že tento subjekt je práve mostom, jediným mostom, ktorý dokáže umožniť stretnutie rozličných kultúr a pre slávu viery stisnúť ruku kohokoľvek, kto hľadá s dobrou vôľou, v histórii, z dôvodov nádeje. Dôkazom je celé moderné uvažovanie o ľudskej dôstojnosti, z ktorej pramenia základné ľudské práva. Potvrdenie týchto práv, schválené v medzinárodných dokumentoch a najdôležitejších ústavách nášho storočia je znova niečím ohromujúcim. Výraz “ľudská dôstojnosť” má v skutočnosti náboženskú kvalitu, je to druh “laického proctva”, pretože nevyhnutne predpokladá ľudskú transcenciu. Vyslovujú ho medzi ruinami a krvou tohto storočia ako záruku mieru a spravodlivosti. Všeobecná deklarácia ľudských práv - ako jasne stanovuje jej preambula - bola vyhlásená ako výsledok skúsenosti smrti a vojny, ktorú ľudia chceli navždy zanechať v minulosti. Ale len Boh Stvoriteľ, Boh ktorý je Láska, Boh Vykupiteľ ukazuje, čo je ľudská dôstojnosť. Pre tých bez viery je postulovaná jednoducho preto, aby sa zabránilo premene spoločnosti na džungľu. No niet ľudskej dôstojnosti, ak sa nepovie, že každá ľudská existencia má hodnotu. Potvrdenie práva na život je jedinou cestou ako zabrániť, aby sa ľudská dôstojnosť stala niečím neurčitým a ako jej dodal konkrétnosť konštruktívnej idey. Takže pri subjekte ľudského života sa všetci stretávame. Na tomto mieste máme dnes naplniť proctvo *Gaudium et spes*: “Vyjde najavo, že národ Boží a celá ľudská rodina, ktorej časť tvorí, si majú byť nápomocní - že náboženské poslanie cirkvi je z rovnakého dôvodu ľudské” (č.11).

Carlo Casini

Talianske hnutie Pro-life

Preklad príspevkov z anglického originálu *Gaudium et spes - Thirty years later, Loreto '95*, v publikácii *Laity Today, Review 39*, Pontifical Council for the Laity, 1996, p.109 - 139, zabezpečila Asociácia Donum vitae.

SLOVENSKÁ SPOLOČNOSŤ PRE RODINU A ZODPOVEDNÉ RODIČOVSTVO

Dňa 16. septembra 1997 bola na Ministerstve vnútra SR riadne zaregistrovaná nová mimovládna organizácia pod názvom *Slovenská spoločnosť pre rodinu a zodpovedné rodičovstvo*. Dôvodom pre vznik tejto organizácie bola potreba vytvorenia vhodnej platformy pre zastupovanie záujmov rodiny a zodpovedného rodičovstva voči štátu i spoločnosti z pozície celoštátnej mimovládnej organizácie. Predpokladá sa, že nová Spoločnosť vytvorí vhodné podmienky a predpoklady pre intenzívnejšiu spoluprácu a potrebnú koordináciu aktivít jednotlivcov (odborníkov aj laikov) i organizácií, ktoré stoja dôsledne na pozíciách ochrany ľudského života od jeho počatia po prirodzenú smrť a podporujú zdravú, usporiadanú rodinu, vrátane vytvárania potrebných podmienok pre realizáciu zodpovedného rodičovstva v rodinách na Slovensku. Pre Vašu informáciu uvádzame výňatky zo stanov Spoločnosti.

Preambula

Slovenská spoločnosť pre rodinu a zodpovedné rodičovstvo je neziskovým, multidisciplinárnym odborne - vedeckým, iniciatívnym a výkonným občianskym združením s celoslovenskou pôsobnosťou, ktorého poslaním je podporovať a rozvíjať nezastupiteľné hodnoty zdravej, usporiadanej rodiny, ako aj napomáhať vytváraniu všestranných podmienok pre realizáciu zodpovedného rodičovstva v rodinách na Slovensku.

Spoločnosť sa hlási k chápaniu rodiny, podľa ktorého je rodina v súlade s prirodzeným mravným zákonom založená na celoživotnom manželskom zväzku muža a ženy a na zodpovednom rodičovskom vzťahu. Jej zmyslom je vzájomná podpora, ochrana, láska a vzájomnosť muža a ženy, prijatie detí a starostlivosť o ich všestranný duchovný a fyzický rozvoj, ako aj realizácia medzigeneračnej solidarity.

Čl. 3: Ciele činnosti

Cieľom činnosti Spoločnosti je najmä:

1. Z multidisciplinárneho odborného a vedeckého prístupu analyzovať mnohstranné podmienky a spôsob života rodín na Slovensku. Navrhovať a podporovať primerané opatrenia na predchádzanie a nápravu zistovaných nedostatkov a nepriaznivých vývojových tendencií a na všestrannú podporu zdravej, usporiadanej rodiny.

2. Poskytovať vedecko-odbornú konzultačnú činnosť pre štátne i neštátne verejné inštitúcie, organizácie, médiá masovej komunikácie a podobne.

3. V súčinnosti so spolupracujúcimi alebo členskými organizáciami a inštitúciami podobného zamerania zastupovať na mimovládnej úrovni záujmy rodiny voči štátu. V tejto súvislosti sa vyjadrovať k návrhom legislatívnych a iných opatrení, ktoré sa dotýkajú životných podmienok a legislatívneho prostredia života rodín na Slovensku, prípadne na území určitého regiónu.

4. Iniciovať a podporovať konkrétne aktivity zamerané na podporu rodiny, najmä v oblasti výchovy a vzdelávania, vedeckého výskumu, legislatívy, kultúry, využitia voľného času, pôsobenia médií masovej komunikácie, zdravotníckej starostlivosti, odborného a podobne.

5. V spolupráci s členskými organizáciami, alebo s organizáciami a inštitúciami podobného zamerania všestranne podporovať a iniciovať konkrétne aktivity zamerané na štúdium, propagovanie, podporu, ako aj vytváranie všestranných primeraných podmienok pre realizáciu zodpovedného rodičovstva v rodinách na Slovensku.

6. Rozvíjať medzinárodné kontakty a spoluprácu na inštitucionálnej i neinštitucionálnej úrovni so zameraním na posilnenie aktivít a realizáciu cieľov spoločnosti.

Čl. 4: Členovia a orgány Spoločnosti

1. Členmi Spoločnosti sú fyzické a právnické osoby, ktoré súhlasia s jej stanovami, podali písomnú prihlášku a ktorých prijatie za členov schválil výbor Spoločnosti na svojom riadnom zasadnutí.

2. Orgánmi Spoločnosti sú: výbor, funkcionári výboru (predseda, podpredseda, tajomník, hospodár), revizor, sekcie a miestne alebo regionálne pobočky.

Bližšie informácie na adrese redakcie. Po zriadení sekretariátu Spoločnosti uveřejníme kontaktnú adresu a ďalšie informácie. Prosíme našich čitateľov a priaznivcov, aby novú Spoločnosť podporili svojim členstvom, aktivitami - ale aj modlitbou a obetami. Ďakujeme.

Ing. T. Lencová, MUDr. J. Glasa

STARNÚCA ČÍNA OHROZUJE SAMU SEBA

Ak Čína rýchlo niečo nevymyslí, bude mať najneskôr v roku 2050 na troch obyvateľov v produktívnom veku jedného dôchodcu. Túto alarmujúcu skutočnosť konštatovali účastníci 23. medzinárodnej konferencie o populácii, ktorá sa koná raz za 4 roky. Tento rok v októbri sa hosťiteľskej úlohy ujal Peking, teda hlavné mesto krajiny, ktorá sa demografického vývoja obyvateľstva zrejme musí báť. Príčinou je "veľkým kormidelníkom" Mao Ce-tungom podporovaná populačná explózia v 50. a 60. rokoch, nasledovaná kruto reštriktívnou politikou jedného dieťaťa v 80. a 90. rokoch. Minulý rok v porovnaní s rokom 1970 poklesla pôrodnosť o 13.5 percenta. "V dôsledku toho obyvateľstvo veľmi rýchlo starne a hrozí hospodárska a sociálna katastrofa," povedal austrálsky demograf John Caldwell. Situácia je podľa demografov o to hrozivejšia, že Čína nemá prepracovaný penzijný systém, a navyše sa chystá privatizovať štátne podniky, ktoré sa starali o zamestnancov "od kolisky až po hrob". Starnutie obyvateľstva je však len jedným z mnohých problémov. "V Číne sa dnes rodí 118 až 119 chlapcov na sto dievčat," hovorí škótska demografka Caroline Hoy. Obvyklý pomer vo svete kolíše medzi 105 až 106 na 100. "Prieskum z roku 1994 medzi čínskymi ženami, ktoré prišli do Pekingu z dedín, posunul disproporciu ešte vyššie - na 139 až 159 ku sto," tvrdí Caroline Hoy. Žena, ktorá dala život chlapcovi, mala v Číne od nepamäti vyšší spoločenský status, zatiaľ čo dievčatko často pôrodná baba utopila. Tento zvyk sa zachoval dodnes. S vynálezom ultrazvuku dostalo zabíjanie dievčat "humánnejšiu" podobu. Takmer 97.5 percenta všetkých potratov pripadá na plody ženského pohlavia. Ak manželia môžu mať len jedno dieťa, dajú si pozor, aby to bol chlapec. V Číne je tak dnes už niekoľko miliónov beznádejne slobodných mužov. To vedie k obchodu so ženami, je zdokumentovaný prípad, keď sa štyria bratia delili o jednu "manželku". Starých mládenčov bude po roku 2000 výrazne pribúdať.

Ján Tobláš, agentúra Epicentrum

(Prevzaté z denníka SME, 3. 11. 1997, s. 1.)

KONFERENCIA A SNEM ZKLZ, TREŇČÍN, 29. 11. 1997

Dňa **29. 11. 1997** v čase od **8.00 - 16.00 hod.** sa v priestoroch reštaurácie Perla na Legionárskej ul. 49 v Trenčíne uskutoční odborná **konferencia a snem ZKLZ**. Tému konferencie bude "Úloha medicíny v kontexte kultúrneho a politického vývoja SR".

Program konferencie: Návrh zdravotnej politiky *B. Chmelík*, Novela Liečebného poriadku *M. Gaľa*, Etické aspekty transplantácie orgánov *J. Klepanec*, *J. Glasa*, Hospice na Slovensku - súčasnosť a perspektívy *S. Fabuš*, Drogové závislosti - analýza situácie na Slovensku *A. Rakús*.

Snem ZKLZ (13.30 - 15.00 hod.): správy, voľby (!), diskusia.

Náklady na cestovné a stravné prihláseným účastníkom hradí usporiadateľ.

Účastnícky poplatok 50,- Sk (platí sa pri prezentácii).

Prihlášky a informácie: Ing. Anna Behulová, Žabotova 2, 81104 Bratislava, tel: (07)396313, fax: (07)395105.

-J.G.-

KONFERENCIA "ÚČTA K ŽIVOTU A JEHO PRÁVNA OCHRANA"

Dňa **6. 12. 1997** v čase od **8.00 - 16.00 hod.** sa v saleziánskom centre na Mamatyovej ul. 4 v Bratislave - Petržalke (MHD - autobusy č. 21, 28, 83, 95) bude konať konferencia pro-life "**Účta k životu a jeho právna ochrana**".

Hlavným organizátorom konferencie je Hnutie kresťanských spoločenstiev mládeže (HKSM) - Spoločenstvo života. Spoluusporiadajúce organizácie: Asociácia Donum vitae, Zväz kresťanských lekárov a zdravotníkov, Fakulta ošetrovateľstva a sociálnej práce Trnavskej univerzity, Ústredie slovenskej kresťanskej inteligencie a Slovenská spoločnosť pre rodinu a zodpovedné rodičovstvo.

Program: UP (umelý potrat) - zdravotne-etické aspekty *V. Krčméry jn.*, Psychické a psychiatrické aspekty *A. Rakús* Demografické dôsledky *K. Pastor* Sociálno-ekonomické opatrenia v prospech rodiny a sociálno-ekonomické dôsledky UP *J. Brocka* Morálno-teologické hľadiská *J. M. Košč*, Právne postavenie človeka pred narodením *M. Brenčič*, Legislatíva upravujúca vykonávanie UP v Európe a na Slovensku *M. Dilong*, Zodpovedné rodičovstvo ako životný štýl *M. Lukáčová*, Programy výchovy k manželstvu *Z. Lauková*; Panelová diskusia: I. Legislatíva na ochranu ľudského života na Slovensku (90-te roky): súčasnosť a perspektívy, II. Ako ďalej?

Počas prestávok ľahké občerstvenie. Konferenčný poplatok 50,- Sk, študenti a dôchodcovia 20,- Sk (platí sa pri prezentácii).

Predchádzajúca prihláška nie je potrebná - registrácia na mieste.

Informácie: Donum vitae, Gallyova 21, 84102 Bratislava, tel/fax: (07)783102.

Srdečne pozývame!

-J.G.-

Acta Medica Christiana Slovaca je spravodaj Zväzu kresťanských lekárov a zdravotníkov na Slovensku. Uverejňuje pôvodné práce, materiály, informácie a prehľady s tematikou medicíny, zdravotníctva, medicínskej etiky a bioetiky, ako aj teologické a duchovné príspevky. Stojí dôsledne na strane ochrany ľudského života od jeho počatia a na rešpektovaní zásad kresťanskej etiky. Vychádza štvrťročne v slovenskom jazyku.

Redakčná rada: M. Babál, J. Bielik, J. Glasa (vedúci redaktor), J. Porubský, A. Rakús (predseda RR), M. Trošček, E. Vnenčáková, A. Záborská (tajomníčka RR)

Adresa pre korešpondenciu a zasielanie príspevkov: Dr. J. Glasa, Landauova 20, 841 02 Bratislava.

Registrované Ministerstvom kultúry SR, r.č. 1071/94. ISSN 1335 - 1028

Vydáva Charis s.r.o., Ipeľská 3, Bratislava, pre Zväz kresťanských lekárov a zdravotníkov na Slovensku.